

**ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ ТА ПОЛІТОЛОГІЇ

**ПРИНЦИПИ ДИДАКТИКИ В КОНТЕКСТІ
ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВИХ КОНСТРУКЦІЙ**

*Матеріали круглого столу,
присвяченого Міжнародному Дню філософії*

24 листопада 2015 року

Принципи дидактики в контексті філософсько-правових конструкцій : матеріали круглого столу, присвяченого Міжнародному Дню філософії (24 листопада 2016 р., м. Дніпропетровськ) / За заг. ред. Кузьменка В. В. – Дніпропетровськ : Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2016. – 69 с.

Збірник містить матеріали круглого столу, присвяченого Міжнародному Дню філософії, у роботі якого взяли участь науково-педагогічні працівники, слухачі магістратури і курсанти Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, а також інших вищих навчальних закладів України. Тематика публікацій охоплює низку проблем, що стосуються аналізу філософсько-правових концепцій, психологічних чинників у правовій діяльності, аналізу етичних посилок проблем комунікацій у правовій діяльності.

Матеріали круглого столу можуть бути використані в науково-дослідницькій роботі та навчальному процесі юридичних ВНЗ, а також у юридичній практиці.

Організаційний комітет

Кузьменко В. В. – завідувач кафедри філософії та політології Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, доктор філософських наук, професор.

Титаренко О.О. – начальник відділу організації наукової роботи Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент.

Підлісний М.М. – доцент кафедри філософії та політології Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат філософських наук, доцент.

Шинкаренко І. О. – доцент кафедри філософії та політології Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат психологічних наук, доцент.

Рекомендовано до друку навчально-методичною радою Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, протокол № 8 від 14.04.2016 р.

© ДДУВС, 2016

© Автори, 2016

Кузьменко В.В.,
завідувач кафедри філософії та політології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор філософських наук, професор

ДИДАКТИЧЕСКИЕ ОСНОВОПОЛОЖЕНИЯ В СИСТЕМЕ ПЛАТОНА

Философия занята осмыслением вечных проблем, встающих в каждую культурно-историческую эпоху на новом качественном уровне. Одна из них – обучение, образование и воспитание – διδακτικός, создание востребованного в определённую культурно-историческую эпоху целостного образа человека. Философская рефлексия этой проблемы была и будет актуальна всегда. Речь идёт о приобщении человека к духовным ценностям, о введении его в культурное пространство, о социализации в обществе.

Διδακτικός – дидактика, область педагогического мастерства, в которой уже несколько тысячелетий ведётся поиск возможности раскрыть фундаментальные особенности сознания. Во-первых, выявить закономерности усвоения знаний об обществе и природе. Во-вторых, формировать умения использовать полученные знания на практике. В-третьих, развивать навыки в самостоятельном получении новых знаний. В-четвёртых, раскрыть особенности формирования убеждений. Отметим для читателя, что термин «дидактика», обозначающий искусство обучения образования и воспитания, появился достаточно поздно, в сочинениях немецкого педагога Вольфганга Ратке. Современные изыскания в области педагогического мастерства призваны определить объём, структуру и содержание дидактического процесса.

Впервые в истории философии проблема воспитания образования и обучения остро была поставлена Платоном в диалоге «Государство». Правильно выстроенная система воспитания, образования и обучения способна сохранить государство от порчи, предотвратить его разрушение. Целью образования обучения и воспитания является формирование гармонически развитой личности, идеал которой принадлежит античной Греции – родине

европейского рационализма. Обучение рассматривается Платоном как средство приобщения к ценностям античной культуры. Развитие рационального начала в человеке является основой обучения. Быть и знать – понятия тождественные. Быть добродетельным, целостным, гармоничным может тот, кто знает, что такое целостность, добродетель, гармония. В диалогах Платона формируется генезис философской рефлексии обучения.

Создавая теорию идеального справедливого государства, где должно царить всеобщее благо, он сформулировал мысль о том, что образование и обучение социально ориентированы, обосновал, что образование не может быть сведено лишь к обучению, оно не завершается развитием умственных способностей человека. Образование не есть в отдельности этическое или эстетическое, а тем более, физическое воспитание. В понимании Платона, всё это неразрывные части образования. Образование – приобщение человека к выработанным в обществе образцам духовных ценностей. Образование – распространение среди нового поколения образцов духовных ценностей, приобщение к ним. Эти мысли в различных метафорических построениях высказаны во многих его произведениях, например, в «Пире», «Федре», «Федоне» «Тимее» и других диалогах, но наиболее ярко отражены в диалоге «Государство»: «Эти образчики были весьма различны – жизнь разных животных и все виды человеческой жизни. Были тут и жизни людей, прославившихся своей наружностью, красотой, силой либо в состязаниях, а также родовитостью и доблестью своих предков. Соответственно была здесь и жизнь людей неприметных, а также жизнь женщин. Но это не определяло душевного склада, потому что душа непременно изменится, ... следует по возможности заботиться, чтобы каждый из нас, оставив без внимания остальные познания, стал бы исследователем и учеником в области этого, если он будет в состоянии его откуда-либо почерпнуть. Следует отыскать и того, кто дал бы ему способность и умение распознавать порядочный и дурной образ жизни, а из представляющихся возможностей всегда и везде выбирать

лучшее»¹. В диалоге «Государство» подчёркнуто, выбор жизненного пути зависит не только от природных свойств души, но и от приобретенных посредством воспитания, образования и обучения качеств. Выбор жизненного пути зависит от тех образцов духовных ценностей, к которым приобщают человека с раннего детства. В диалоге «Государство» речь идёт о сформированных в обществе и демонстрируемых «образчиках» – жизнях «разных животных» и всех видах «человеческой жизни». Но каждый человек лишь созрев – став «исследователем и учеником», получив должное воспитание и образование, принимает те или иные образцы «порядочный и дурной образ жизни».

Подчеркнём, выбор жизненного пути человек делает самостоятельно, ориентируясь на систему духовных ценностей к которым его приобщают. Но непременно есть те, кто ведёт человека к образцам духовных ценностей, кто приобщает его к выработанным системам духовности. Человек сам не в состоянии сделаться «исследователем и учеником».

Отметим тот важный фактор, что по мысли Платона, которую можно интерпретировать почти в каждом из диалогов, воспитание, образование и обучение непременно предполагают руководящее начало триединым процессом. Речь идёт о формировании душевных качеств. Подобное может быть осуществлено лишь под непосредственным воздействием одной души на другую.

Подчеркнём, что образование и обучение рассматривается Платоном как неотрывная составляющая жизни афинского полиса. Правильно построенная система образования и обучения способна приобщить человека к социальным условиям жизни античного общества, к выработанным культурным ценностям, сделать идею блага всеобщей.

Интерпретируя принципы обучения в системе Платона, выделим дидактические основоположения в ней. Во-первых, обязательность руководящего начала при обучении. Во-вторых, последовательность в

¹ Платон. Государство. Собр. соч. в 4-х т. Т. 3 / Платон – М. : Мысль, 1994. – 654 с. 618б-с

приобщении к знанию. В-третьих, движение от знания о простом к сложному, от конкретного к абстрактному, от частного к обобщению. В-четвёртых, целостность демонстрируемого в дидактическом процессе знания. В-пятых, его доступность. В-шестых, непрерывное обучение рефлексии знания. Последовательность знаний, представленная Платоном в диалоге «Государство», служит основанием для построения иерархии основоположений обучения. Дидактические основоположения руководящего начала при обучении, постепенность и последовательность занимают в ней первое место, являются фундаментом обучения. Рефлексия знания присуща лишь людям, прошедшим все этапы обучения.

Подчеркнём, постоянную, во все времена, в любую культурно-историческую эпоху актуальность дидактических основоположений Платона. В его системе цель обучения – приобщение человека к ценностям античной культуры. Платон, находится в античной парадигме: человек – микрокосмос, его душа подобна космической душе, его тело подобно телу космоса. Античный мыслитель, следуя названному образцу, стремится раскрыть фундаментальные законы построения человеческой души и законы приведения души, в ходе воспитания и обучения, к состоянию гармонии. Именно эта цель – привести душу в ходе воспитания и обучения – дидактического процесса к состоянию гармонии остаётся актуальной всегда.

Постоянная и неизменная цель образования – приобщение человека к выработанным в обществе образцам духовных ценностей, распространение среди нового поколения образцов духовных ценностей. Приобщить к духовным ценностям можно лишь душу приведенную в состояние гармонии.

Обушенко Н.М.,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

ФОРМАЛЬНИЙ І МАТЕРІАЛЬНИЙ АСПЕКТИ, ЯК НЕВІД'ЄМНІ СКЛАДОВІ ДЖЕРЕЛ ТРУДОВОГО ПРАВА

Поняття «джерело права» належить до численної групи правових понять, якими оперує юридична наука. Як зазначає Б.Н. Топорнін – це класика правознавства [1, с. 9].

Численність і суперечливість точок зору на поняття «джерело права» відзначалися ще науковій літературі початку ХХ століття. Так, одні вчені під ним мали на увазі 1) сили, що творять право (наприклад: воля Богу, народу, правосвідомість, ідея справедливості, державна влада); 2) матеріали, покладені в основу того чи іншого законодавства; 3) історичні пам'ятки, що колись мали значення чинного права; 4) засоби пізнання чинного права [2, с. 368, 369]. Інші джерелами права вважали «форми об'єктивізації юридичних норм, які служать ознаками їх обов'язковості», а також «засоби пізнання права» [3, с. 283].

Проблемам дослідження джерел трудового права приділяли увагу вчені-юристи із трудового права, теорії держави і права, та інших галузевих наук серед них Н.Б. Болотіна, В.Л. Костюка, С.М. Прилипко, П.Д. Пилипенка, В.І. Смолярчука, О.М. Ярошенко, С.С. Алексєєва, О.Є. Лейста, М.М. Марченко, Г.І. Муромцева.

Проте це не зменшує наукового інтересу до проблеми джерел трудового права враховуючи мінливість суспільних відносин в умовах реформування економіки та системи права України.

Змістовна сторона зовнішньої форми джерела права показує, яким чином державна влада створює, визнає й об'єктивізує загальнообов'язкові правила й доводить їх до адресатів. Якщо розглядати цей аспект форми права відповідно

до практичного життя, то він, будучи офіційним носієм чинних норм, виступає фактичним і юридичним джерелом права.

Під «джерелом права» також розуміють пам'ятки історії, літератури, судові справи та звичаї, що існували історично, мали значення діючого права та визначали основні напрями становлення права конкретної держави (Закони Хамурапі, «Руська Правда»), як зазначає М.М. Марченко, з того часу, як виникло право, проблеми джерел його утворення і форм організації та існування постійно притягували до себе підвищену увагу дослідників-теоретиків [4, с. 3].

У теорії трудового права, на відміну від загальної теорії права, питання джерел трудового права тривалий час не розроблялися. В окремих підручниках навіть взагалі пробували відмовлятися від зазначеного терміну або дуже коротко визначали їх як форму вираження волі народу в правових нормах, що регулюють працю робітників і службовців.

Так на думку, В.І. Смолярчука джерелами трудового права (радянського трудового права) вважаються способи вираження норм права, що їх приймають компетентні на те органи держави за активної участі професійних спілок і призначені для регулювання умов праці робітників та службовців, а також відносин між органами держави і професійними спілками в процесі регулювання умов праці [5, с. 21].

Вищевикладене визначення цілком повністю відображало пануючу за радянських часів доктрину, за якою право могло виражатися лише у формі актів державних органів, або для трудового права джерелами були ще й санкціоновані державою акти профспілок, що приймалися для регулювання трудових відносин.

В останніх наукових дослідженнях щодо визначення джерел трудового права заслуговує на увагу поняття, яке дає П.Д. Пилипенко, визначаючи джерело трудового права як зовнішні форми вираження правових норм, що встановлені нормативно-правовими договорами (угодами), в тому числі ратифікованими міжнародними договорами, а також актами вищих судових

інстанцій, за допомогою яких забезпечується правове регулювання трудових і тісно пов'язаних з ними суспільних відносин на підприємствах, в установах, в організаціях чи у фізичних осіб, які використовують найману працю [6, с. 8].

Відповідно до загальної теорії права, джерела права розглядаються з двох позицій – формальної та матеріальної. Під матеріальним джерелом права розуміють об'єктивні умови, які викликають й обумовлюють утворення права, тобто все те, що породжує позитивне право: ті чи інші матеріальні або духовні фактори, суспільні відносини, природа людини, природа речей, божественний або людський розум. У матеріальному аспекті джерелом правових норм виступають реальні суспільні відносини. Сучасні економічні умови справляють суттєвий вплив на формування трудового права. Фактично спостерігається створення нової моделі правового регулювання трудових відносин. Змінюються не лише межі правового регулювання, а й внутрішня структура трудового права. У формальному значенні – це сукупність способів піднесення в закон волі політичних сил, які перебувають при владі, саме тут виділяють такі різновиди джерел, як юридичний прецедент, правовий звичай, нормативно-правовий акт і нормативний договір.

Розглядаючи поняття джерел трудового права, доцільно спочатку визначити їх особливості:

- складовою трудового законодавства України є міжнародні правові акти (пакти, конвенції МОП), ратифіковані Україною.

- до джерел трудового права належить значна кількість підзаконних нормативно-правових актів. Вони містяться в Указах Президента України, у постановах Кабінету Міністрів України, у нормативних наказах міністерств і відомств.

- нормативно-правові акти, які розробляються і приймаються безпосередньо на підприємстві. У таких актах відображається специфіка умов виробництва, а також конкретизуються і доповнюються централізовані нормативні положення в межах наданих відповідним суб'єктам повноважень.

- серед джерел трудового права чинними є акти договірною характеру - колективний договір, а також договірні акти, які входять за межі виробничого рівня. Це такі акти соціального партнерства, як генеральна угода, галузева і регіональна угоди, які містять серед взаємних зобов'язань політичного, економічного та організаційного характеру також частину положень нормативного характеру.

- серед джерел особливе місце займають акти спеціально уповноваженого органу виконавчої влади – нормативні накази Міністерства соціальної політики України, якими затверджуються положення, інструкції, правила, спрямовані на упровадження законів та постанов Кабінету Міністрів України, а також на правильне й однакове застосування трудового законодавства.

- для джерел трудового права характерна наявність нормативних актів конститутивного характеру – типових положень, правил, які слугують моделлю для прийняття на підприємствах на їх основі локальних положень тощо. Такі акти, як зазначає П.Д. Пилипенко, «самі не забезпечують регулювання трудових відносин, а вимагають прийняття на їх основі локальних актів, котрі й здійснюють регулятивну функцію. Наприклад, є Типові правила внутрішнього трудового розпорядку, що містять відповідні норми, але безпосередньо на підприємстві внутрішній трудовий розпорядок регулюється не цими типовими, а прийнятими на їх основі правилами внутрішнього трудового розпорядку конкретного підприємства (ст. 142)» [7, с. 36].

- для джерел трудового права характерним є високий рівень диференціації у правовому регулюванні праці залежно від умов праці, кліматичних умов, фізіологічних особливостей працівників, суб'єктних ознак (соціальних, професійних).

Таким чином, слід погодитись з Н.Б. Болотіною, що джерела трудового права – це нормативно-правові акти, прийняті компетентними державними органами або на договірному рівні, у тому числі й безпосередньо на

підприємстві, у визначених законом межах, за допомогою яких здійснюється правове регулювання трудових відносин [8, с. 113].

Як бачимо, незважаючи на свою неоднорідність, джерела права є певним і логічно несуперечливим цілим, що дає їм можливість здійснювати власні цілі й функції. Отже, численні й різноманітні джерела трудового права мають владнозобов'язуючу природу й характеризуються формальною визначеністю, загальнообов'язковістю, загальновідомістю. Вони регулюють трудові відносини й пов'язані з ними відносини і не зводяться тільки до нормативних актів.

Аналізуючи викладене, можна дійти висновку, що джерела трудового права слід розглядати у двох аспектах. Як слушно зазначав О.М. Ярошенко, джерела трудового права у формальному аспекті – це сукупність загальновідомих та внутрішньо структурованих форм встановлення і виразу нормотворчими органами загальнообов'язкових правил поведінки, що регулюють трудові та пов'язані з ним відносини. Вивчення джерел трудового права у такому розумінні передбачає аналіз і характеристику змісту втілених у певній формі приписів законодавства про працю. Формальні джерела права включають два елементи – спосіб вираження правових норм як правотворчу діяльність уповноважених суб'єктів і зовнішню форму вираження правових норм як результат такої діяльності [9, с. 43]. Оскільки норми права створюються для реалізації в суспільних відносинах, на регулювання яких вони спрямовані, джерела трудового права матеріалізуються в конкретній мережі правовідносин, а отже, в матеріальному аспекті вони виявляються через відносини, що складають предмет цієї галузі права. Між формальними і матеріальними джерелами трудового права знаходиться процес реалізації вимог, що містяться в них.

Список використаних джерел:

1. Топорнин Б.Н. Система источников права: тенденции развития // Судебная практика как источник права. – М. : Юристъ. – 2000. – С. 9-45.

2. Общая теория права: Философия права: Часть теоретическая. – Т. 1: Вып. 1-4 / Под. ред. Шершеневича Г.Ф. – М. : Тип. Бр. Башмаковых, 1910. – 839 с.
3. Лекции по общей теории права / Под. ред. Коркунов Н.М. – 9-е изд. – М. : Тип. Н.К. Мартынова, 1909. – 431 с.
4. Марченко М.Н. Источники права. – М. : ТК Велби; Проспект, 2005. – 760 с.
5. Смолярчук В.И. Источники советского трудового права. – М. : Юрид. лит., 1978. – 168 с.
6. Пилипенко П.Д. Проблеми теорії трудового права : Монографія. – Львів : Вид. центр Львів. Нац. ун-ту ім. Івана Франка, 1999. – 214 с.
7. Пилипенко П.Д. Трудове право України : Курс лекцій / За ред. П.Д. Пилипенка. – Львів : Вільна Україна, 1996. – 160 с.
8. Болотіна Н.Б. Трудове право України : Підручник. 5-те вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2008. – 860 с.
9. Ярошенко О.М. Джерела трудового права України : Дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.05. – М., 2007. – 476 с.

*Руколянська Н.В.,
доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук*

КУЛЬТУРА ФАХОВОГО МОВЛЕННЯ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЮРИСТА

Процес демократизації сучасного українського суспільства, значні зміни в системі чинного законодавства і регулюванні правових відносин вимагають нового підходу до підготовки фахівців правової галузі. Саме через професійну діяльність юриста і реалізується державна політика, спрямована на захист прав

та інтересів громадян, правове виховання й освіту. У зв'язку з цим особливу увагу приділяють питанням вдосконалення професійної підготовки юристів і формування у них професійної культури, зокрема культури фахового мовлення (КФМ). Адже саме вона передбачає уміння налагоджувати необхідні зв'язки, встановлювати контакти з різними категоріями населення, організовувати співпрацю з представниками державних структур і громадських організацій, дозволяє послідовно й ефективно розв'язувати складні професійні завдання психологічного та міжособистісного характеру.

Посилення уваги державних органів, громадськості, науковців, як юристів, так і філологів, до питань формування КФМ зумовлене й тим, що мова права становить фундамент професіоналізму майбутніх правників, є базою здобуття фаху у виші, основним засобом подальшої якісної професійної діяльності, тому має бути досконалою, відшліфованою відповідно до чинних норм.

Проблемам мовленнєвої комунікативної підготовки майбутніх юристів присвячені наукові праці О. Бандурки, І. Кириченка, В. Лукашевича, В. Синьова, В. Шакуна та ін. Як важливий елемент професійної діяльності працівника ОВС досліджували культуру мовлення Т. Гороховська, В. Клименко та ін.

Мета – визначити роль культури фахового мовлення у професійному становленні майбутнього юриста.

У поняття «культура фахового мовлення», поділяючи точку зору Н. Бабич, вкладаємо такий зміст: 1) це усвідомлене сприйняття мови як засобу не лише комунікації, а й пізнання, репрезентації (називання) об'єктів дійсності й змісту думки, як способу звернення до адресата, встановлення з ним контакту, вираження волі мовця, почуттів і емоцій, творення образу світу і людини й 2) фахово зорієнтований синтез граматичних норм і варіантів слововживання, синтаксичної організації фрази, побудови текстів, що забезпечують мовне (усне й писемне) оформлення процесу й результатів праці у відповідній галузі професійної діяльності [3, с. 5].

На думку В. Клименко, на розвиток професійної культури, зокрема КФМ як її складової, впливає, насамперед, специфіка діяльності й особливості вирішуваних цією професійною спільнотою завдань [2, с. 157–169]. У контексті дослідження розглядаємо мову як навчальний матеріал для студентів, який забезпечує когнітивний компонент формування КФМ майбутніх юристів, а мовлення розглядаємо як процесуальний, діяльнісний аспект, оскільки воно розвивається та формується лише в процесі діяльності.

Оскільки мовлення реалізується в двох формах, то важливим, безумовно, є формування у майбутніх юристів як культури усного мовлення, так і культури писемного мовлення, оскільки обидві форми тісно пов'язані між собою: усне – основа для успішного розвитку писемного, а розвинене писемне – позитивно впливає на усне. Останнє – «різновид мовного процесу, що дає можливість спілкуватися з відсутніми співрозмовниками, які є не лише сучасниками того, хто пише, а й житимуть після нього; це різновид монологічного мовлення, яке здійснюється як писання чи читання написаного у вигляді знаків (слів)» [5, с. 110].

Хоча взаємопов'язаність мовленнєвих форм очевидна, кожна з них має свою специфіку, що безпосередньо впливає на формування і культури усного, і писемного фахового мовлення. Так, наприклад, в усному широко використовують позамовні засоби спілкування – жести, міміку, інтонацію тощо, які надають мові переконливості, однак цими засобами не варто зловживати у процесі ділового спілкування майбутніх фахівців права. Усне ділове мовлення (звіт, доповідь, переговори тощо) належить до більш складної форми усного мовлення порівняно з розмовним стилем – має багато лексичних і граматичних особливостей писемно-літературної мови. У писемному мовленні лексика добирається з більшою увагою. Писемна форма – обов'язкова ознака офіційно-ділового та наукового стилів (наприклад, протоколи, акти, меморандуми тощо існують лише у писемній формі), тому тут увага надається і формуванню орфографічної грамотності правників, і вмінню укладати різного роду фахову документацію та ін.

Формування КФМ юриста пов'язано також і з мовними здібностями особистості. За визначенням І. Синиці, здібності – «це поєднання природженого і набутого, наслідок природних задатків і сприятливих умов їх розвитку» [4, с. 26]. Загальні мовні здібності властиві кожній людині і сформувалися протягом усього розвитку людства, тому є спільними для всіх, проте різняться вони індивідуальними особливостями.

Розвиток мовних здібностей, від яких залежатиме процес мовного спілкування і під час якого розвиватиметься КФМ, здійснюється за допомогою різних видів мовленнєвої діяльності: слухання, читання, говоріння, письма. Цей процес відбувається завдяки засвоєнню відповідних знань і вмінь не лише під час здобуття вищої освіти, але й виконання професійних обов'язків.

Мовленнєві вміння формуються на основі засвоєних теоретичних знань (уміння розрізняти стилі мовлення та їх ознаки ґрунтуються на усвідомленні поняття стилю, його диференціальних ознак, засвоєнні лексичних, морфологічних і синтаксичних засобів стилістики тощо), а навички ділового мовлення – у процесі виконання мовних дій. Щоб стати навичкою, мовна дія має набути певних якостей, серед яких найважливішими вважаються її автоматизованість, стійкість, гнучкість. Так, автоматизованість передбачає певну швидкість виконання мовних і мовленнєвих операцій, цілісність мовленнєвої дії. Стійкість навички виробляється після того, як досягнуто автоматизованості у виборі та вживанні потрібних структур мовлення (кліше-форм, стандартних типових формул) у мовних діях. Саме тут важливо передбачити вправи, де б ці структури вживалися поряд з іншими, раніше засвоєними. Застосування у навчальному процесі різних ділових ситуацій з якнайбільшим вибором лексичних одиниць сприяє виробленню гнучкості мовлення [1, с. 46].

Отже, культура фахового мовлення правника – якісний показник загальної культури особистості, її ділових якостей. Оволодіння нею є обов'язковою частиною здобуття вищої юридичної освіти і успішної професійної діяльності. Знання майбутніми юристами особливостей усного і

писемного фахового мовлення, вміння їх застосовувати на практиці допоможе досконало опанувати поняттєву сферу обраної спеціальності, дасть можливість юристу бути конкурентоспроможним на сучасному ринку праці.

Список використаних джерел:

1. Берегова Г.Д. Формування культури мовлення студентів-аграрників в умовах нижньонаддніпрянських говірок : Дис. ... канд..пед.наук: 13.00.02. – Херсон, 2003. – 244 с.
2. Клименко В.П. Культура речи работников милиции как элемент профессиональной деятельности / В.П. Клименко // Милицейская этика и проблемы нравственного воспитания сотрудников органов внутренних дел: сб. науч. трудов. – К., 1991. – С. 157-169.
3. Культура фахового мовлення : Навчальний посібник / [за ред. Н.Д. Бабич]. – Чернівці: Книги–ХХІ, 2006. – 496 с.
4. Синиця І.О. Психологія усного мовлення учнів 4-8 класів / І.О Синиця. – К.: Радянська школа, 1974. – 208 с.
5. Токарська А.С., Кочан І.М. Культура фахового мовлення : Навч. посібник / А. С. Токарська, І. М. Кочан. – Львів : Світ, 2003. – 321 с.

Дробот А.В.,
помічник судді Господарського суду
Дніпропетровської області,
аспірант Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

науковий керівник –
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук
Обушенко Н.М.

СВІТОВИЙ ДОСВІД ПОДОЛАННЯ БЕЗРОБІТТЯ ЯК СКЛАДОВА ДО ПОКРАЩЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО І ЕКОНОМІЧНОГО СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Однією з головних проблем, яка є на сьогодні в Україні – це масове безробіття. Воно спричинене як економічною кризою країни та світу в цілому, так і тривалою невизначеністю політичної ситуації щодо фактичної втрати території АР Крим, проведенням Антитерористичної операції в Донецькій та Луганській областях, загострення відносин з Російською Федерацією.

Так від проведення бойових дій і військових операцій на сході України значно підвищилась загроза життю та здоров'ю людей, які проживають або постійно працюють на даних територіях. Велика кількість осіб стали жертвами бойових дій: люди залишаються без житла, майна, роботи, інших матеріальних благ. У зв'язку з цим вони вимушені тимчасово переселятись на інші території України.

Тому важливим завданням будь-якої соціально-правової держави є допомога тим, хто втратив роботу, а також запобігання масовому безробіттю. Враховуючи те, що в довгостроковій перспективі Україна збирається увійти до складу Європейського Союзу, досвід країн-учасниць цього об'єднання в сфері регулювання мобільності трудового потенціалу, а також допомоги безробітним є особливо важливим для нашої держави.

Враховуючи те, що країнам Європейського Союзу (ЄС) властиві досить різні системи соціального забезпечення і сама ідеологія здійснення соціальної допомоги існують різні типи систем соціального захисту. Одні науковці виокремлюють чотири основних типи організації системи соціального захисту – континентальну, соціал-демократичну (скандинавську), універсальну (англосаксонську) та південно-європейську [1, с. 336], інші – три типи: континентальну, англосаксонську та скандинавську [2, с. 26-27]. Критерієм класифікації країн за типами є спосіб організації соціального захисту, якому держава віддає перевагу: соціальній допомозі чи соціальному страхуванню, а також форма надання соціальних послуг – приватна чи державна.

В країнах із континентальною моделлю соціального захисту (Німеччина, Австрія, Нідерланди, Бельгія) діє принцип, відповідно до якого обсяг соціальної допомоги залежить від успішності людини в трудовій діяльності [1, с. 337]. Зокрема, у Німеччині передбачено обов'язкове соціальне страхування на випадок безробіття. Внески сплачують як застраховані особи, так і роботодавці, у разі виникнення дефіциту уряд здійснює субсидіювання [3, с. 185].

Соціал-демократична модель розвивалася на основі принципу соціальної солідарності та відповідальності суспільства й держави за благополуччя кожного члена суспільства, проте згодом система зазнала реформування та було введено контрактні форми забезпечення, соціального захисту [1, с. 337].

Особливостями універсальної моделі соціального захисту є залишковий принцип фінансування соціальних служб, вибірковість щодо надання соціальної допомоги, переважаюча роль місцевих органів влади в організації соціальних служб та поступове зниження ролі державної влади [1, с. 337]. Така модель соціального захисту характерна для Великобританії. Соціальний захист безробітних забезпечується шляхом надання одного із видів допомоги: тим, хто шукає роботу (залежно від внесків) – цей вид допомоги залежить від внесків до соціального страхування, максимальна тривалість виплат – 6 місяців; тим, хто шукає роботу (залежно від доходу) – право на отримання цієї допомоги мають

особи, які працюють менше від 16 годин на тиждень або особи, заощадження яких не перевищують певну суму [3, с. 176].

Південноєвропейська модель (Португалія, Іспанія, Греція) характеризується низьким рівнем розвитку систем соціального захисту, обмеженою участю держави [1, с. 338].

Як бачимо, системи соціального захисту в країнах-членах ЄС суттєво відрізняються. В одних країнах переважає активна участь держави в організації та здійсненні соціального захисту безробітних, в інших організаційна та фінансова участь держави є мінімальною.

Проаналізуємо умови та тривалість надання допомоги по безробіттю в деяких країнах світу. Зокрема, у США відсутній єдиний загальнонаціональний принцип страхування безробіття, хоча система страхування вважається федерально-штатною та керує нею Федеральна служба страхування з безробіття. Однак федеральний закон формулює лише найбільш загальні принципи страхування. У компетенцію штатів входить визначення категорій осіб, які підлягають страхуванню, порядок надання допомоги з безробіття, її розміри та строки виплати. Відповідно до цього на території США діють 52 програми компенсації з безробіття. На додаток загальних програм страхування діють і спеціальні програми страхування для працівників залізниці, федеральних службовців, військовослужбовців. Виходячи з економічної ситуації в країні, федеральна влада може заснувати додаткові тимчасові надзвичайні програми страхування.

Матеріальне забезпечення безробітних здійснюється також через різні державні програми допомоги, які діють як на рівні федерації, так і у кожному штаті. Всі вони становлять державну систему допомоги з безробіття, яка складається з федерально-штатних програм спеціалізованої допомоги (у вигляді грошових допомог чотирьом категоріям осіб – літнім, інвалідам, сліпим, родинам із дітьми); штатних програм загальної допомоги (у вигляді грошових виплат, оплати послуг, включаючи медичне обслуговування); федерально-

штатних програм цільового призначення (у сфері освіти та професійно-технічної підготовки, забезпечення житлом, тощо) [4, с. 222].

За українським законодавством звільнення за власним бажанням не позбавляє безробітного права на одержання допомоги по безробіттю, хоча фактично він сам себе позбавив робочого місця. Тому доцільно буде врахувати зазначений підхід при внесенні змін до нормативно-правових актів України, що регулюють порядок та умови виплати допомоги по безробіттю щодо позбавлення осіб, звільнених з місця роботи за власним бажанням, права на допомогу по безробіттю. Також необхідно Державній службі зайнятості, до прийняття рішення про призначення допомоги по безробіттю визначити реальний матеріальний стан безробітного, наявність на його утриманні інших осіб, а також необхідно з'ясувати всі можливі джерела доходів (відсотки за депозитними вкладками, дохід від ведення домашнього господарства тощо). Такі заходи дадуть змогу відфільтрувати від осіб, які дійсно потребують допомоги по безробіттю, від тих, хто не має потреби в такій допомозі, а зекономлені таким чином кошти можна буде використати як на професійне навчання безробітних осіб так і на збільшення їм суми виплат. Жорсткість у відборі претендентів на отримання допомоги по безробіттю сприятиме зниженню споживацьких настроїв серед населення та посилить мотивацію безробітних до якнайшвидшого працевлаштування.

На сьогодні особливого захисту потребують безробітні випускники навчальних закладів, у більшості з яких відсутній стаж роботи за спеціальністю. Конкурувати їм на ринку праці складно, тому держава в особі суб'єктів державної політики України у сфері соціального захисту безробітних має розробити заходи, що сприятимуть працевлаштуванню випускників. Заслужує на увагу досвід Польщі в цьому напрямі та використати його в розробці відповідних заходів державної політики на території України. Зокрема, у Польщі для безробітних осіб віком молодше від 25 років і випускників вищих навчальних закладів віком до 27 років, які закінчили ВНЗ не пізніше ніж протягом останніх 12 місяців, існує програма «досвід роботи», відповідно до

якої учасники програми отримують перше місце праці без укладання трудового контракту з роботодавцем і набувають навичок при виконанні конкретних практичних завдань під керівництвом наставника. Таке навчання відбувається протягом 3-12 місяців .

В Україні розробка подібних заходів необхідна для забезпечення конкурентоспроможності випускників вищих та професійно-технічних навчальних закладів на ринку праці, а також для пришвидшення процесу повернення безробітних на ринок праці таким чином забезпечив мобільність трудового потенціалу. Однак слід враховувати, що більшість роботодавців не зацікавлена у працевлаштуванні недосвідчених спеціалістів, тому такі заходи державної політики у сфері соціального захисту безробітних мають розроблятися разом із наданням роботодавцям податкових пільг. А для державних підприємств, щоб вони долучались до участі у програмах працевлаштування молодих спеціалістів та молоді загалом, необхідно введення обов'язкового працевлаштування випускників на 3-6 місяців з подальшою можливістю продовження трудового договору.

Отже, підводячи підсумки, зауважимо, що Україні необхідно використати світовий досвід зарубіжних країн, які пройшли шлях удосконалення потенціалу трудових ресурсів та запозичити його з метою зменшення безробітності, що призведе до покращення соціального і економічного становлення нашої країни в цілому, як соціально-правової держави та сприятиме ефективним змінам трудового потенціалу та інтеграції в економічний європейський простір.

Список використаних джерел:

1. Європейська інтеграція : Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / С.В. Федонюк та ін. ; за ред. С.В. Федонюка, В.Й. Лажніка. – Вид. 2-ге, переробл. і допов. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2011. – 760 с.
2. Гафарова К.Є. Європейські соціальні стандарти та їх імплементація в Україні / К.Є. Гафарова // Акад. огляд. – 2011. – № 1 (34). – С. 25-31.

3. Семигіна Т. Соціальна політика: історія та сучасний розвиток / Т. Семигіна. – К. : ТОВ “Агентство “Україна”, 2008. – 196 с.

4. Шабанов. Р.І. Окремі питання правового регулювання зайнятості населення у США. – Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – Сер. : Юриспруденція. – 2014. – № 8. – С. 222. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc8>.

*Анісімов Д.О.,
слухач магістратури
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

*науковий керівник –
завідувач кафедри філософії та політології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор філософських наук, професор
Кузьменко В.В.*

ВЛИЯНИЕ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА НА СОЗНАНИЕ В ТВОРЧЕСТВЕ Ф.М. ДОСТОЕВСКОГО

В данном исследовании рассмотрено влияние иностранного языка на сознание за творчеством Ф.М. Достоевского.

Ключевые слова: язык, Достоевский, русский, сознание.

Актуальность темы. С целью передачи информации люди используют большое количество различных языков, в которых есть свои особенности. Но возникает вопрос, может ли изучение иностранного языка влиять на сознания изучаемого?

Анализ последних исследований и публикаций. Этот вопрос не был предметом рассмотрения отечественных и зарубежных специалистов.

Цель. Определить влияние иностранного языка на сознание за творчеством Ф.М. Достоевского.

Изложение основного материала исследования. Катастрофы сегодняшних дней, поиски выхода из глобального кризиса заставляют вновь и вновь обращаться к пророчествам и художественным открытиям писателя. На современном этапе явно активизировался интерес к воплощению творений Достоевского на сцене, в кино и живописи. Количество публикаций, посвященных писателю, неуклонно растет не только в России, но и за рубежом. Издаются монографии, сборники статей, альманахи, например, «Достоевский и мировая культура» (с 1991 г.), проводятся конференции общероссийского и международного масштаба. Примером может служить конференция «XXI век глазами Достоевского: перспектива человечества», проходившая в августе 2000 года в Японии, и не случайно Достоевский был назван самым современным писателем по результатам опроса «Книжного обозрения», проведенного в конце XX века [1, с. 3].

Анализируя наследие Ф.М. Достоевского – писателя, мыслителя, философа, публициста и психолога которое оставило колоссальный отпечаток на всю мировую культуру, мы попробуем проанализировать данный вопрос.

Ф.М. Достоевский в свое время говорил, что «Русский за границей теряет употребление русского языка и русских мыслей» [2, с. 186]. А так же «Язык – народ, в нашем языке это синонимы, и какая в этом богатая глубокая мысль!» [3, с. 81].

Рассмотрим статью из Дневника писателя за (1876 год. май - октябрь) под названием «На каком языке говорить отцу отечества?». Я спросил бы маменьку так: знает ли она, что такое язык, и как она представляет себе, для чего дано слово? Язык есть, бесспорно, форма, тело, оболочка мысли (не объясняя уже, что такое мысль), так сказать, последнее и заключительное слово органического развития. Отсюда ясно, что чем богаче тот материал, те формы для мысли, которые я усваиваю себе для их выражения, тем буду я счастливее в жизни, отчетнее и для себя и для других, понятнее себе и другим, владичнее и

победительнее; тем скорее скажу себе то, что хочу сказать, тем глубже скажу это и тем глубже сам пойму то, что хотел сказать, тем буду крепче и спокойнее духом – и, уж конечно, тем буду умнее. Опять-таки: знает ли маменька, что человек хоть и может мыслить с быстротою электричества, но никогда не мыслит с такою быстротою, а все-таки несравненно медленнее, хотя и несравненно скорее, чем, например, говорит. Отчего это? Оттого, что он все-таки мыслит непременно на каком-нибудь языке. И действительно, мы можем не примечать, что мы мыслим на каком-нибудь языке, но это так, и если не мыслим словами, то есть произнося слова хотя бы мысленно, то всё же, так сказать, мыслим «стихийной основной силой того языка», на котором предпочли мыслить, если возможно так выразиться [3, с. 80].

Из этого выходит, что человек мыслит на языке, с которым он родился, только как обстоит дело с людьми, которые знают два и более языка? Влияет ли это на его сознание?

Усвоив таким образом родной язык, то есть язык, на котором мы мыслим, по возможности, то есть хоть настолько хорошо, чтоб хоть походило на что-нибудь живое, и приучив себя непременно на этом языке мыслить, мы тем самым извлечем тогда пользу из нашей оригинальной русской способности европейского языкознания и многоязычия. В самом деле, только лишь усвоив в возможном совершенстве первоначальный материал, то есть родной язык, мы в состоянии будем в возможном же в совершенстве усвоить и язык иностранный, но не прежде. Существует один знаменательный факт: мы, на нашем еще неустроенном и молодом языке, можем передавать глубочайшие формы духа и мысли европейских языков: европейские поэты и мыслители все переводимы и передаваемы по-русски, а иные переведены уже в совершенстве. Между тем на европейские языке, преимущественно на французский, чрезвычайно много из русского народного языка и из художественных литературных наших произведений до сих пор совершенно непереводаемо и непередаваемо [3, с. 81].

В наше время специалисты по когнитивной психологии вопрос влияния языка на сознание человека обсуждают довольно давно, но в последнее время

интерес к нему многократно возрос в связи с появлением серии работ, утверждавших, что – да, язык воздействует на сознание. Так, в 1991 году в журнале *Cognition* была опубликована статья, в которой говорилось, что корейцы, по сравнению с англичанами, больше обращают внимания на то, как объекты соединяются друг с другом, насколько хорошо они друг к другу подходят. В 1997 году в том же *Cognition* появилась похожая работа, но уже про японцев – они, как оказалось, предпочитают группировать предметы в соответствии с материалом, из которого они сделаны, тогда как английский выводит на первое место форму. Наконец, в 2007 году в *Proceedings of the National Academy of Sciences* была опубликована статья, в которой говорилось, что русскоязычные люди быстрее различают оттенки синего цвета, нежели англоязычные. Однако подобные работы неизменно наталкивались на возражения того рода, что здесь мы имеем дело либо с лабораторными артефактами, либо с общекультурными различиями [4].

Однако если предложенные исследования правдивые и язык влияет на сознание, то разноязычные люди должны в разных интерпретациях видеть происходящее. Рассмотрим эксперимент с немецкоязычными и англоязычными индивидуумами.

И тем, и другим показывали серию видеороликов с людьми, которые гуляли, бежали, ныряли или катались на велосипедах, но смысл их действий был не вполне очевиден. Например, видео с гуляющей женщиной было снято так, что можно было решить, что у неё есть цель и она идёт к конкретному зданию – или же что она бесцельно гуляет по улице. И вот на таких сценках участников эксперимента просили всё же определиться с тем, есть ли цель у человека на видео или нет. Оказалось, что говорящие на немецком в 40 % случаев искали конкретную цель в происходящем на экране, тогда как говорящие на английском – лишь в 25 %. (Подчеркнём, что речь здесь не идёт о правильном или неправильном ответе, обе интерпретации, и целеполагающая, и бесцельная, имели право на существование). Можно сказать, что немцы были

ориентированы на возможные последствия действий, тогда как англичан больше занимало действие само по себе [4].

Маменьке, конечно, скучно всё это слушать; маменька в негодовании махает ручкой и с насмешкой отвертывается. Маменьке всё равно, на каком бы языке сынок ни мыслил, а коль на парижском, так тем даже лучше: «и изящнее, и умнее, и больше вкуса». Но она даже и того не знает, что для этого нужно переродиться во француза совсем, а с боннами и гувернерами этого счастья все-таки никак не достигнешь, а сделаешь разве лишь одну первую станцию по этой дороге, то есть перестанешь быть русским. О, маменька не знает, каким ядом она отравляет свое детище еще с двухлетнего возраста, приглашая к нему бонну. Всякая мать и всякий отец знают, например, об одной ужасной детской физической привычке, начинающейся у иных несчастных детей чуть ли еще не с десятилетнего возраста и, при недосмотре за ними, могущей переродить их иногда в идиотов, в дряблых, хилых стариков еще в юношестве. Прямо осмелюсь сказать, что бонна, то есть французский язык с первого детства, с первого детского лепета, есть всё равно – в нравственном смысле, что та ужасная привычка в физическом. Хорошо еще, если он от природы глуп или благонадежно-ограничен; тогда он проживет свою жизнь и на французском языке, шутя, с коротенькими идейками и с парикмахерским развитием, а умрет, совсем не заметив, что всю жизнь был дураком [3, с. 83].

Анализируя современные исследования, когнитивной психологии, а также Дневники писателя Ф.М. Достоевского и констатируя его главную мысль, мы можем прийти к выводу что изучение, любого иностранного языка вносит изменение в сознание человека. Исходя из этого, данный вопрос требует придельного внимания при подходе к изучению иностранных языков.

Список использованных источников:

1. Шипунова Наталья Фатеевна. Достоевский в русской культуре конца XIX – первой трети XX века : диссертация ... кандидата культурологии :

24.00.01. – Москва, 2006 – 257 с. : 61 06-24/83 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://cheloveknauka.com/v/177081/d/#?page=1>.

2. Полное собрание сочинений : в 30 т. Т. 20 / Ф.М. Достоевский ; [редкол.: В.Г. Базанов (гл. ред.) и др.; АН СССР, Ин-т рус. лит. (Пушк. Дом)]. – Ленинград : Наука. Ленингр. отд-ние, 1972-1990.

3. Полное собрание сочинений : в 30 т. Т. 23 / Ф.М. Достоевский ; [редкол.: В.Г. Базанов (гл. ред.) и др.; АН СССР, Ин-т рус. лит. (Пушк. Дом)]. – Ленинград : Наука. Ленингр. отд-ние, 1972-1990.

4. Стасевич К. Как язык влияет на сознание / К. Стасевич // М. : Наука и жизнь : электронное научное издание, март 2015. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.nkj.ru/news/26067>. – Название с экрана.

Зенченко Г.О.,
слухач магістратури
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

науковий керівник –
завідувач кафедри філософії та політології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор філософських наук, професор
Кузьменко В.В.

МОРАЛЬ ЯК ПІДГРУНТЯ СУЧАСНОЇ ПОЛІТИКИ

Згідно з Арістотелем, мораль (етика) і політика – це єдина галузь практичного знання, гармонійна єдність «філософії, що стосується людських справ», оскільки опікується питаннями виховання доброчесності й звичаїв гідного життя заради досягнення щастя і блага. Етика розглядає ці питання в аспекті природи окремої людини, політика – в аспекті громадського життя поліса.

З одного боку, Арістотель стверджував, що людина є «істотою політичною» – політичні події, новини, мов магніт, притягують нас до газет, радіо або екрана телевізора. З другого – поширеним є стереотип, що політики – люди непевні, що політика – це «брудна справа», «брудні ігри». Безперечно, політика багато в чому залежить від конкретно-історичних і цивілізаційних умов, від панівних у суспільстві ідеологій, моральних та релігійних норм, від рівня розвитку самої людини, її світорозуміння й культури. Тож, якими є людина, суспільство, які в ньому панують політичні інститути, норми й традиції – такою є й політика загалом. Адже термін «політика» (давньогрец. *politiká*) ґрунтується на поняттях, пов'язаних з державою, владними відносинами, наукою управління людьми й суспільством: «поліс» (місто-держава), «політес» (громадянин), «політікос» (державний діяч).

Мораль - найважливіший соціальний інститут, одна з форм суспільної свідомості. Вона являє собою відому сукупність історично-складених життєвих принципів, поглядів, оцінок, переконань і заснованих на них норм поведінки; визначає і регулює відносини людей один до одного, суспільству, державі, сім'ї, колективу, класу, навколишньої дійсності.

Наведене визначення відображає лише найбільш загальні риси моралі. Фактично ж зміст і структура цього явища глибше, багатше і включає в себе також психологічні моменти: емоції, інтереси, мотиви, установки та інші складові. Але головне в моралі - це уявлення про добро і зло [2].

Мораль передбачає ціннісне ставлення людини не тільки до інших, але і до себе, почуття власної гідності, самоповаги, усвідомлення себе як особистості.

У свою чергу, політичні відносини не покликані виражати індивідуальність кожного, але конкретно виражають групові інтереси. Мораль же виражає духовні й особистісні потреби суспільства. Норми моралі складаються на основі подання людей про добро й зло, совісті, справедливості. Політичні й правові норми встановлюються державою й

звичайно фіксуються в законах, після їхнього опублікування їм повинні коритися всі [3].

Моральні норми виступають у вигляді узагальнених правил поведінки, властивих для всіх ситуацій. Політичні й правові норми визначають правила взаємин держави й цивільного суспільства; партійні норми - правила поведінки членів організації й т.д.

Згідно з Арістотелем, мораль (етика) і політика – це єдина галузь практичного знання, гармонійна єдність «філософії, що стосується людських справ», оскільки опікується питаннями виховання доброчесності й звичаїв гідного життя заради досягнення щастя і блага. Етика розглядає ці питання в аспекті природи окремої людини, політика – в аспекті громадського життя поліса (античного міста-держави). І в політиці, і в етиці стрижневим є мотив спілкування між людьми: «Усяке ж спілкування організується заради якогось блага (адже будь-яка діяльність передбачає благо) <...> до найвищого з усіх благ прагне те спілкування, що є найважливішим з усіх й обіймає собою всі інші спілкування. Це спілкування й називається державою або спілкуванням політичним» [1, с. 441].

На жаль, все це зазначене Арістотелем, те як повинно бути в державі, у сучасному суспільстві втрачається, особливо це стосується нашої держави.

Зараз ми спостерігаємо в Україні як політика, що прагне досягнення своїх цілей, не може обійтися без такого значного внутрішнього регулятора людської поведінки, як мораль, і тому змушена апелювати до морального почуття мільйонів людей, використовуючи його в тій чи іншій мірі.

В такій ситуації можливі спроби підкорити собі мораль, перетворити її на служницю політики, надати їй форми, неспроможної забезпечити власний суверенітет.

Перетворюючись на служницю політики, виправдовуючи всі її не завжди сумісні з людяністю й порядністю хитросплетіння, мораль переживає ситуацію самовтрати, самозникнення. Вона перестає бути мораллю у власному розумінні

цього слова й примушена плентатися в охвісті політики, погоджуючись на все нові й нові саморуйнівні для неї вчинки.

В цьому випадку мораль втрачає свою самодостатність, стаючи лише операційно-технічним психологічним засобом утілення політичних цілей, які виступають як щось від початку вище, ніж мораль, диктують їй закони, підкоряють її собі.

Політика, і тільки так, повинна ґрунтуватися на моралі, а не навпаки як це ми спостерігаємо.

Сьогодні в політичному житті України люди, що ми їх маємо визнавати за політиків, сприйнявши відоме гасло «політика – це брудна справа» як своє особисте кредо, часто-густо поводяться так, начебто моральний закон писаний узагалі не для них. Політика може бути моральною й аморальною, але вона не може бути безморальною, оскільки завжди відтворює конкретні інтереси людей, має певні оцінні результати, використовує відповідні методи й засоби, здійснюється з різним рівнем професіоналізму. Через значущість свого функціонування і його наслідків політика завжди була, є й буде сферою особливо значущої моральності й особливо небезпечної соціальної аморальності. Потрібно пам'ятати, що без союзу з мораллю та на її ґрунтуванні політика втрачає свою мету, відповідальність, без яких вона може перетворитися на антигуманний механізм завоювання й збереження влади, на знаряддя поневолення людей, а не їх звільнення та захисту.

Список використаних джерел:

1. Аристотель. Политика // Мыслители Греции. От мифа к логике: Сочинения. – М. : ЗАО «Изд-во ЭКСМО-Пресс»; Харьков : Фолио, 1999. – С. 793-1026.

2. Співвідношення права та моралі: єдність, відмінність, взаємодію, суперечності – [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://bibliograph.com.ua/teoria-gosudarstva-i-prava-1/54.htm>.

3. Мораль і політика за Аристотелем, Макіавеллі – [Електронний ресурс].
– Режим доступу: http://studies.in.ua/etic_seminar/478-moral-poltika.html.

Зубачов Є. В.,
слухач магістратури
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
лейтенант поліції

науковий керівник –
завідувач кафедри філософії та політології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор філософських наук, професор
Кузьменко В.В.

СУТНІСТЬ РОЗМЕЖУВАННЯ ПОНЯТЬ ПРАВО ТА МОРАЛЬ ЯК ВАЖЕЛІВ РЕГУЛЯЦІЇ СУСПІЛЬСТВА В ІСТОРИЧНОМУ КОНТЕКСТІ ТА СЬОГОДЕННІ

Дане дослідження пов'язано з необхідністю вирішення однієї з ключових в історії філософії права проблеми, проблеми співвідношення права і моралі. Розглядається історична концепція розуміння права і моралі, їх спільні риси та відмітні ознаки, парадигма даних понять в теперішньому суспільному житті. Представлений один із варіантів відповіді на одвічні філософські питання, що стосуються співвідношення моралі і права.

Ключові слова: право, мораль, співвідношення, філософія, суспільні відносини, правове регулювання, взаємозв'язок.

Актуальність теми. Актуальність дослідження обумовлена невиліковною злободенністю питань моральності з одного боку, і необхідністю позначити роль цих цінностей в умовах побудови правової держави – з іншого. Як зазначає В.С. Нерсисянц, якщо раніше провідну роль у соціальному регулюванні грали міфи, релігія, а далі мораль, то в буржуазну епоху місце

моралі зайняло право. Тому питання співвідношення права і моралі буде зберігати особливу значимість протягом всієї цієї епохи. [1] В системі соціального регулювання важлива роль належить праву і моралі. Призначення правових і моральних норм, що виникають безпосередньо в суспільних відносинах і фіксуючих специфічні способи взаємодії людей, полягає в цілеспрямованому впливі на поведінку людей, що забезпечує інтереси класів, соціальних груп, індивідів чи суспільства в цілому. Разом з тим це різні соціальні регулятори, кожен з яких володіє своєю специфікою. Виявлення загального і специфічного в праві і моралі має велике пізнавальне і практичне значення для вивчення способів їх впливу на свідомість і поведінку людей, форм їх взаємовпливу і взаємодії. [2]

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Світова наукова думка з давніх часів приділяє неабияку увагу питанню співвідношення права та моралі. Перші згадки ми можемо побачити ще у давньогрецьких вчених: Сократа, Арістотеля, Платона та ін. У часи Російської імперії до цієї проблеми зверталися відомі правознавці: Н. Коркунов, Л. Петражицький, М. Бердяєв, В. Соловйов. Багато хто серед філософів також аналізували питання права та моралі. Серед найвизначніших можна назвати Г.-Ф.-В. Гегеля, І. Канта, Г. Кельзена, І.Фіхте, К. Маркса та Ф. Енгельса. У наш час проблема співвідношення права та моралі залишається досить актуальною для науки, їй приділяли увагу у своїх дослідженнях В. Бачинін, В. Копейчиков, Л. Луць, О. Скакун, С. Сливка, М. Панов та багато ін. [3]

Виклад основного матеріалу дослідження. Як форма суспільної свідомості система відносин і норм – мораль зародилася раніше політичної й правової форм свідомості, раніше державної організації суспільства. Виникнення моралі зумовлене процесом становлення і розвитку суспільної праці, коли з'являється необхідність регулювання відносин між особистістю і первісним колективом. Звичаї та мораль регулювали взаємини людей у первіснообщинному ладі. Норми моралі були та є продуктом історичного розвитку людства. Вони сформувалися в боротьбі зі злом, для затвердження

добра, людинолюбства, справедливості, щастя людей. За своєю природою і походженням мораль перебуває дещо в іншій площині ніж право. Мораль – невід’ємна сторона духовного життя людей. Тому в моралі функція та її роль як духовного фактора нероздільні. Моральні норми формуються в процесі розвитку моральних поглядів, настанов. Ці норми, по суті, є віддзеркаленням таких поглядів. Вони опосередковують поведінку людей зсередини, у тій моралі, що є у суспільній свідомості. Мораль опосередковує ті суспільні відносини, які не можуть бути врегульованими правом через неможливість здійснювати за ними зовнішній контроль. До сфери морального регулювання належать міжлюдські стосунки, обмежені внутрішнім світом людини, а тому прямо не зачіпають суспільні інтереси, не мають безпосереднього зовнішнього вияву. У моральних відносинах людина виступає, перш за все, як індивід, який наділений неповторними рисами і прагненнями особистості. Мораль не тільки визначає межі зовнішньої свободи людини, а й вимагає внутрішнього самовизначення особи. [4]

Важливу роль у системі соціального регулювання з часу його виникнення стало відігравати право. У юридичній науці прийнято розділяти право на «природне» і «позитивне». Даний підхід у розумінні права сходиться до Платону, який розрізняє природу, звичай і закони. У діалозі «Горгій» зазначено: «За природою все, що гірше, то й ганебніше, потворніше, наприклад – терпіти несправедливість, але по сталому звичаю потворніше вчиняти несправедливо»; «Здебільшого вони суперечать один одному, природа і звичай». Закони якраз і встановлюють слабосильні, а законодавці заради себе і власної вигоди встановлюють закони, марнуючи і похвали, і осуду. Відповідність юридичних законів природному праву, послідовне проведення їх у життя веде до встановлення справедливості. Осягнена розумом справедливість є, за Платоном, основою права. Сутність права по-різному трактується дослідниками, що представляють неоднакові світоглядні позиції. У сучасних науках про суспільство прийнято розрізняти класовий і позакласовий підходи права. У вітчизняній версії соціальної філософії стійкі позиції займає класичне

марксистське трактування права, згідно якого воно є зведеним в закон волею панівного класу. Разом з тим позакласовий підхід до права декларується в останні два десятиліття досить часто, однак ні логічними, ні історичними обґрунтуваннями прихильники даного підходу себе не обтяжують. Якби в історії якого-небудь народу в яку-небудь епоху узгодити волі учасників регульованих відносин, то не виникла б держава, не знадобилося б писане право, суди, в'язниці тощо, «придатки держави», повсюдно і повсякденно ігнорують «пріоритети і цінності особистості». [5]

За всієї своєї відносної самостійності право, як і інші види соціальних норм, виконує свої специфічні регулятивні функції не ізольовано й окремо, а в єдиному комплексі та тісному взаємозв'язку з іншими соціальними регуляторами. Слід зазначити, що в правовій доктрині існують різні думки щодо співвідношення права з іншими видами соціальних норм, його специфічних рис, місця і ролі у системі соціальних норм. Тому цікавим є питання взаємодії, виявлення спільних та відмінних рис права з іншими соціальними нормами, а особливо співвідношення права та моралі. [6]

Цікава точка зору про взаємозв'язок моралі і права подається в практичній філософії І. Канта. У його концепції йдеться про змістовно-практичну цілісність права та моралі, цілісність, пов'язану з категоріальними визначеннями влади й підлеглості, примусу й опору, вибору і відповідальності. Більше того: згідно з твердженням І. Канта, вони являють собою не просто цілісність, а ієрархічно вибудовану культурно-онтологічну систему. Безумовність морального закону як метафізичного прояву свободи є передумовою кінцевої легітимації права – що виступає головною інтегративною властивістю цієї єдності. У такій системі мораль зберігає свою імперативну значимість. Ієрархічне співвідношення загальнолюдської моралі і права подане у своєрідній нормативній піраміді В. Бачиніна, яка містить не тільки сучасні, але й „більш давні та фундаментальні нормативно-ціннісні основи, що склалися протягом всієї історії людської цивілізації”. В основі цієї нормативної піраміди знаходяться найдавніші міфологічні табуальні

першонорми, які безпосередньо пов'язані з глибинними сферами колективного й індивідуального несвідомого та їх архетипами та знайшли відбиття в архаїчних міфах. Над ними надбудована система релігійних норм, що внесли до механізму соціонормативної регуляції момент метафізичної абсолютності й виявилися здатними позбавити індивідуальну свідомість труднощів вибору. [7]

Висновки. Проаналізувавши поняття права та моралі ще з античних часів, ми бачимо що існує реальна проблематика зіставлення цих категорій. Мораль є більш ширшою категорією, і право, як регулятор суспільних відносин, було засноване вже спираючись саме на мораль. Можна сказати, змістом моралі є всі відносини, які виникають між людьми (побутові взаємини, конфлікти, договори і т.д.). Деякі з цих відносин ніде не регламентовані офіційно, тобто не встановлено чіткий механізм їх реалізації, гарантії дії, санкції за їх порушення, але існує і той осередок найважливіших суспільних відносин, який повністю врегульовано в результаті взаємного договору між людьми. Саме цей осередок і є змістом права, якщо розглядати його в аспекті регулятора суспільних відносин. Право не повинно поширюватися, посягати на зміст моралі. В демократичному суспільстві таке розмежування завжди було, є і буде, просто тут, так би мовити суддею, арбітром за порушення моральних норм виступає загальнолюдське ставлення, зневага до порушника, а не імперативні норми права, санкції закону. Така модель, на мою думку, є вірною, просто потрібно це розуміти і не думати ні в якому разі, що порушник моралі, закріпленої в суспільстві на протязі довгих років, залишиться не покараним.

Список використаних джерел:

1. Шавеко Н.А. Право и мораль. Соотношение в общетеоретическом аспекте // Журнал «Самиздат». – 2014.
2. Взаимодействие права и морали: Материалы Международной научной конференции / Отв. ред. Т. А. Сошникова. – М.: Изд-во Моск. гуманит. ун-та, 2014. – 262 с.
3. Геня Б. О. Право і мораль в системі соціонормативного регулювання // Публічне право. – 2013. – № 2 (10). – С. 362.

4. Єлманова О.М. Право та мораль: співвідношення понять в контексті аналізу основних регуляторів суспільних відносин, чинників та наслідків їхнього регуляторного впливу // Часопис Київського університету права. – 2011. – № 4. – С. 89-90.

5. Большаков Е.В. Мораль и право как факторы регуляции общественных отношений. – Тамбов : Грамота, 2013. – № 6 (32): в 2-х ч. – Ч. I. – С. 28-30.

6. Самолюк Ю.М. Співвідношення права і моралі // Судова апеляція. – 2009. - № 2 (15). – С. 16.

7. Євхутіч І. М. Мораль і право як суспільні інститути: проблеми осмислення в умовах побудови громадянського суспільства / І. М. Євхутіч // Форум права. – 2012. – № 1. – С. 290-291.

Костенко К.А.,
слухач магістратури
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
лейтенант поліції

науковий керівник –
завідувач кафедри філософії та політології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор філософських наук, професор
Кузьменко В.В.

ЦІННОСТІ ТА ЇХ КЛАСИФІКАЦІЯ В АКСІОСФЕРІ ЛЮДИНИ

У даному дослідженні акцентовано увагу на поняттях «цінність», «аксіологія», «педагогічна аксіологія»; подано філософське та педагогічне визначення категорії «цінність». Розглянуто різноманітні класифікації цінностей в історії та на сучасному аксіопросторі.

Ключові слова: цінності, аксіологія.

Людина, як відомо, вступає в різноманітні відношення зі світом. Вона пізнає, оцінює і практично перетворює його. Оцінне відношення людини до світу вивчає аксіологія, або теорія цінностей. Аксіологія (грец. *axios* — цінність, *logos* — вчення) — філософська дисципліна, що вивчає сутність, типи

і функції цінностей. В українській мові у тому самому значенні, що термін «цінність» вживається термін «вартість». Кожній сфері буття людини відповідають певні цінності. До цінностей відносять передусім усе те, що природа надала в користування людині — чисте повітря, воду, корисні копалини, родючі ґрунти, ліси, багаті на рибу ріки і моря. Це — природні цінності. Негативними природними цінностями є брудне повітря, землетруси, вулкани, смерчі та інші природні явища, які завдають шкоди господарській діяльності. Цінністю є здоровий стан організму (біологічні, вітальні цінності), а її антиподом — хвороба. Цінностями є певні душевні стани (психічні цінності) — відчуття комфорту, піднесеності, закоханості, радості, щастя та ін. Протилежними їм є переживання смутку, нещастя, горя. Соціальними цінностями є зайнятість населення, злагода в суспільстві, порядок, мир, демократія. їм протистоять безробіття, соціальні катаклізми, антагонізми, війни. До сфери духовних цінностей належать найвищі ідеали людства (добро, прекрасне, істина, свобода, справедливість, святість) і предмети культури, в яких вони об'єктивувались (художні твори, релігійні, моральні і юридичні системи, наукові теорії). їх антиподами є зло, неістина, потворне, несправедливість, гріховність і явища, в яких вони втілились [1].

Цінність – соціально-філософська категорія, що позначає позитивне чи негативне значення явищ природи, продуктів суспільного виробництва, форм суспільної організації, історичних подій, моральних учинків, духовних витворів людства, окремого суспільства, народу, соціальної групи чи особи на конкретному етапі історичного розвитку. Поняття «цінність» відображає один із найсуттєвіших моментів практичної взаємодії людини з навколишнім середовищем та іншими людьми [2].

Мета – дослідити розвиток поняття цінність як філософського та педагогічного терміну на різних історичних етапах розвитку людства, класифікувати цінності відповідно до їх природи, моральних та матеріальних людських потреб, їх місця в реальному світі. Вияснити для чого саме людині потрібні цінності і які саме.

Цінності – те, що відчуття людей визнають найвартісним, тим, що стоїть над усім і до чого треба прагнути, споглядати, відноситися з повагою, визнанням, шануванням.

В історії розробка аксіологічної проблематики розпочалася ще з античних та середньовічних часів. Філософи розмірковували над співвідношенням цінного та благого, виділяли ієрархію благ та цінностей. Але антично-середньовічна категорія цінностей була позбавлена персоналізму, так як була невідомою особистісна антропологія.

Фактично заново аксіологічна проблематика розпочала розглядатися в Новий Час. Тут вперше звернули увагу на суб'єктивний, моральний аспект формування цінностей (Монтень, Гоббс, Декарт). Особливо важливими тут є зауваження Паскаля, який розрізняв «порядок серця» і «порядок розуму». Тут поряд з розумом і волею, вперше постає серце, як джерело цінностей людини. Юм бачив джерело цінностей у моральному відчутті людини (людинолюбство та справедливість). Він виділяє позитивні та негативні цінності. Поряд з тим, розділяючи суб'єктивні та об'єктивні цінності, Юм відносить їх до «природних». Німецький просвітник Баумгартен виділяє здатність до судження та оцінки, що постають відповідно до емоційного стану задоволення, невдоволення чи байдужості. Він також розділяє суб'єктивні та об'єктивні аспекти естетичного. В цей час чітко сформульовано ідею вищої цінності вільної людської волі – мети моральної поведінки. В цілому, в докантивський період поняття цінності пов'язують з суб'єктивними моральними переживаннями особистості.

Переворот в аксіології пов'язаний з Кантом. Цей філософ чітко розмежовуючи природне і моральне буття, ототожнює ціннісну сферу з моральною. Мораль же у Канта є результатом дій розумної волі, а не емоцій. А моральними діями він визначає такі, що відповідають вищому моральному обов'язку (категоричному імперативу). Цінним є розумне воління до виконання морального обов'язку незалежно від змісту моральної дії. Так як безумовною

цінністю є цінність морального закону, і так як сфера цінностей зосереджена у Канта в моральній сфері, то вищою цінністю є моральна особистість.

Аксіологія як наука виникає в середовищі неокантіанців. Зокрема Р. Лотце надав поняттю «цінність» категоріального змісту, застосував поняття «значення» як фундаментальну характеристику цінності. Згодом його послідовники збагатили концепцію цінностей поняттями «оцінка», «вибір», «ціна», «успіх», «бажане», «належне», «краще», «гірше» [3].

Типи цінностей. В аксіології існує чимало типологій цінностей. З формальної точки зору вони поділяються на матеріальні та духовні; індивідуальні та колективні; відносні та абсолютні; суб'єктивні та об'єктивні; позитивні та негативні. Змістовно виділяють речові, логічні, етичні, естетичні цінності.

Поширеним є поділ цінностей відповідно сфер буття людини. До цінностей відносять передусім природні цінності – усе те, що природа надала в користування людині — чисте повітря, воду, корисні копалини, родючі ґрунти, ліси, багаті на рибу ріки і моря. Негативними природними цінностями є брудне повітря, землетруси, вулкани, смерчі та інші природні явища, які завдають шкоди господарській діяльності.

Біологічні, вітальні цінності – коли цінністю є здоровий стан організму, а її антиподом — хвороба.

Психічними цінностями є певні душевні стани — відчуття комфорту, піднесеності, закоханості, радості, щастя та ін. Протилежними їм є переживання смутку, нещастя, горя.

Соціальними цінностями є зайнятість населення, злагода в суспільстві, порядок, мир, демократія, їм протистоять безробіття, соціальні катаклізми, антагонізми, війни.

До сфери духовних цінностей відносять предмети культури, в яких об'єктивувались художні твори, релігійні доктрини, моральні вчення, юридичні системи, наукові теорії), їх антиподами є

До ідеальних цінностей належать найвищі ідеали людства (добро, прекрасне, істина, свобода, справедливість, святість), а їх протилежностями є зло, неістина, потворне, несправедливість, гріховність.

Усі ці різноманітні предмети і феномени робить цінностями, об'єднує певне їх відношення до людини. Всі вони спрямовані на благо людини, на її утвердження в житті. Саме в цьому і полягає основна особливість цінності [4].

Цінність – феномен, який об'єктивно, за своєю природою є благом для людини, спрямованим на утвердженні її в бутті, реалізації її творчих можливостей.

Однак таке визначення розкриває лише один аспект цінностей — об'єктивістський. Воно не бере до уваги суб'єкта, його свідомість. За цим визначенням, чисте повітря, здоров'я є цінностями, незалежно від того, усвідомлює це людина чи ні.

У суб'єктивістському аспекті цінність залежить від свідомості суб'єкта, оскільки нею вважають лише те, що суб'єкт цінує, чому надає значення. Справді, можна вважати, що корисні копалини, здоров'я, відповідні душевні стани і феномени культури є цінностями, оскільки люди (суб'єкти) надають їм такого значення, вільно їх вибирають з-поміж інших з огляду на конкретні їх переваги. Тому з суб'єктивістської позиції, цінністю є все, що люди вибирають, чому свідомо надають перевагу.

Відмінність між обома підходами не така вже й суттєва, оскільки корисні копалини, чисте повітря, душевний комфорт, мир, моральні ідеали є цінностями для них обох. Однак об'єктивістська позиція передбачає, що цінності існують об'єктивно, незалежно від свідомості суб'єкта, а він може лише правильно чи неправильно оцінювати, використовувати їх. Суб'єктивістську позицію характеризує визнання того, що цінності конституюють (створять) суб'єкти. Залежно від розуміння природи, сутності цінностей вибудовувалися їх об'єктивістські і суб'єктивістські концепції. [5].

Висновки. Таким чином, у суспільстві існують різноманітні напрями класифікації цінностей, які по-різному трактують їх природу. Цінності

виступають одним із основних мотивів поведінки людини, свідомого ставлення до навколишнього світу. Проаналізувавши спеціальну літературу, слід підкреслити важливість духовно-моральних загальнолюдських цінностей, на які необхідно звернути увагу і націлити студентів у процесі навчання. Система цінностей складає фундамент освіти та виховання, тому розробка ціннісного каркасу освіти, системи пріоритетних цінностей є важливим кроком на шляху удосконалення системи освіти, розробки стратегії її розвитку.

Список використаних джерел:

1. Причепій Є.М., Черній А.М., Чекаль Л.А. Філософія : Підручник. Видання 2-ге, виправлене, доповнене. – Київ : Академвидав, 2005 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/pedagogika/2012/209-197-17.pdf>
2. Философский словарь / [под редакцией И. Т. Фролова] – Москва : Политическая литература, 1987.
3. Апресян Р.Г., Барулин В.С., Борзенков В.Г., Гаранина О.Д., Гиренок Ф.И. Философская антропология : Учеб. пособие. – М., 2005.
4. Бичко І.В., Бойченко І.В., Табачковський В.Г. Філософія : Підручник. – К., 2002.
5. Губерський Л.В., Надольний І.Ф., Андрущенко В.П., Розумний В.П., Бойченко В.П. Філософія : Навч. посібник. – 5 вид., випр. і доп. – К., 2005.

Лелюх О.О.,
слухач магістратури
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
лейтенант поліції

науковий керівник –
завідувач кафедри філософії та політології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор філософських наук, професор
Кузьменко В.В.

ФІЛОСОФІЯ ПРАВА В УКРАЇНІ

Останні декілька десятиліть філософія права в Україні переживає справжній ренесанс: вона реконститується як окрема наукова та навчальна галузь з усіма супутніми інституціональними ознаками [1]. Це відбувається у загальному контексті розриву із тоталітарним минулим та спроб відродження дорадянської наукової традиції. Подекуди вони мають дещо штучний і декларативний характер, навіюючи асоціації з масовим присвоєнням розмаїтих дворянських титулів носіям радянської ментальності. Насправді ж за зовнішніми, декоративними проявами мають вибудовуватися традиція, з'являтися глибина, змістовність. На тлі масового перепрофілювання кафедр надто поспішними видаються відмови досвідчених науковців від постулатів марксизму-ленінізму на користь синергетики та постмодернізму. Окреслений загальнонауковий контекст, безумовно, позначається й на пострадянській теоретико-правничій царині, в якій – через відмову від однозначного панування легізму та етатизму – починає утверджуватися філософія права.

Грунтовна розробка інституту прав людини (економічні, політичні, соціальні, культурні аспекти) належить М. Драгоманову, погляди якого формувалися під впливом Гроція, Спінози, Локка. Вчений не залишив жодної праці, в якій би систематично та повно були б викладені думки про право. І все ж текстологічний аналіз теоретичної спадщини великого мислителя

дозволяє вирізнити концептуальне ядро його розробок в галузі права – це проблема прав людини. У “Старих Хартіях вольностей” (1895 р.) Драгоманов простежує виникнення та розвиток понять прав людини, свободи, рівності перед законом [2]. Українські філософи, соціальні мислителі, політичні діячі внесли вагомий доробок у розробку як загальної проблематики філософії права, так і його конкретному прояві в умовах реальностей України. Якщо говорити про історичну ретроспективу вітчизняної філософії права, то, на нашу думку, доцільно почати її відлік з творчості Григорія Сковороди, як засновника української класичної філософії. І хоча Г. Сковорода не залишив систематизованого дослідження з проблем філософії права, правові проблеми розпорошені у його філософських творах, особливо у творах останнього періоду життя. Виходячи із установок кордоцентризму, тобто визнання природи джерелом людини, бога як закономірності у природі, розуму як основного знаряддя пізнання людини, Г. Сковорода розглядав і проблеми права.

Розробка правових проблем у Г. Сковороди велася у руслі природничо-правової доктрини, хоча мислитель і не використовував природничо-правову термінологію [3].

Концептуальними моментами його концепції були – поєднання людини і природи, права і природи людини.. Ідея моральної (правової) автономії особи і справедливості виристалізувалася у філософа в теорію “сродності”. Теза” про рівність людей, яка визначається за природою, а нерівність у природних нахилах і здібностях, дає підстави для протиставлення “рівній нерівності” “нерівної рівності”, остання ж дозволяє людям, які мають нерівні природні здібності, одержати рівні можливості для їх повного виявлення. Ідея рівності прав у Г. Сковороди реалізується через працю, яка відповідає покликанню кожного. Філософія права є апіорі маргінальною, межовою сферою, спільною для філософів і правників.

Видається, що інтелектуально легший шлях пролягає від філософії, адже структури мислення, іманентно притаманні філософії, проектуються на

площину права. Втім, більш евристичною, важливою та корисною вона є все ж для правників, які мають зробити інтелектуальний рух до всезагального, перейти від «юридичного ремесла» до «елегантної юриспруденції» (Г. Гуго) – до речі, з тим, аби повернутися до ремесла на новому рівні сприйняття. А перше враження правників, які стикаються із філософськими текстами – «багато води», розпливчатість, неконкретність – є не недоліком, а свідченням первинності останніх щодо інших, більш формалізованих [5]. У сучасній філософії права отримав поширення феноменологічний напрямок, який за предметом досліджує феномен духовного життя людини. Так, Л.В. Петрова у “Нарисах з філософії права” сутність права вбачає у свободі волі людини, а сама ідея свободи волі розглядається нею як предмет філософії права [8]. Відчутним є сьогодні і гносеологізм філософії права, який знаходить своє вираження у співвідношенні гносеології правознавства та філософії права. Зокрема, Д.А. Керімов у “Предметі філософії права” стверджує, що загальна теорія права складається з двох складових – соціології і права та філософії права, а філософію права представляє як “симбіоз загальної філософії і соціології права” [6]. Вітчизняні представники філософії права В. Чефранов та Л. Петрова стверджують, що “філософія права, будучи основоположною наукою, тобто системним поєднанням принципів логіко-гносеологічних, онтологічних знань, також надає досліднику-юристу можливість і засіб перевірити, чи придатний вибраний ним метод для дослідження. Філософія права підтримує в юриспруденції живий критичний дух” [4, с. 60].

Отже, вітчизняна філософсько-правова думка пройшла складний шлях становлення. Сьогодні вимагає змістовного обґрунтування феномена права у його співвідношенні з категоріями волі, свободи, моралі, визначення міждисциплінарного статусу філософії права. Вивчення праць сучасних вітчизняних і зарубіжних філософів і аналіз фактичних даних діяльності законодавчої, виконавчої і судової влади повинно будуватись на новітніх проблемах політичної і інформаційно-правової дійсності.

Список використаних джерел:

1. Бігун В.С. Філософія права в Україні (1990-2005): здобутки і перспективи / Бігун В.С. // Проблеми філософії права. – 2006–2007. – Т. IV–V. – С. 200–206.

2. Братасюк М.Г. Право як монолог державної влади в контексті сучасного українського розвитку / М.Г. Братасюк // Проблеми філософії права. – 2008–2009. – Т. VI–VII. – С. 54–59.

3. Керимов Д. Предмет философии права // Государство и право. – 1994. – № 7 – С. 3.

4. Мальцев Г.В. Социалистическая справедливость и право. – М., 1983. – 176 с.

5. Козюбра Н.И. Социалистическое право и общественное сознание. – К., 1979. – 137 с.

6. Чефранов В., Петрова Л. Щодо предмета і структури курсу з філософії права // Вісник академії правових наук. – 1997. – № 2. – С. 60-67.

Пономаренко Р.В.,
слухач магістратури
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
лейтенант поліції

науковий керівник –
завідувач кафедри філософії та політології,
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
доктор філософських наук, професор
Кузьменко В.В.

ПОРІВНЯННЯ РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ПРАВОВОЇ СІМ'Ї З МУСУЛЬМАНСЬКИМ ПРАВОМ

Іслам, як релігія зацікавлює все більше і більше людей зі всього світу, про що свідчать статистичні данні. Якщо звернути увагу на динаміку осіб, які сповідують іслам, то можна побачити, що у 1970-х роках 15% людей у світі сповідували іслам, а вже у 2010 році цей відсоток зріс вже до 22,4% і займає друге місце у рейтингу по сповідуванню релігій у світі після християнства [1]. Якщо взяти той факт, що іслам у порівнянні з іншими релігіями наймолодша релігія, а саме виникла у 7 ст. нашої ери.

Через прихильність до ісламу вплив мусульманського права відчувають деякі з балканських країн і регіонів (наприклад, Албанія, Косово), низка країн СНД (Азербайджан, Узбекистан, Туркменістан, Таджикистан та ін.), суб'єкти Російської Федерації (Татарстан, Ічкерія, Інгушетія та ін.), а також мусульманське населення України (кримські татари). У деяких із них спостерігаються (різні за ступенем активності і глибиною) процеси відновлення принципів і норм шаріату. В державних символах підкреслюється належність до мусульманського світу. Сьогодні більш ніж 700 мільйонів чоловік на питання «Хто ти за вірою?» – відповідають арабським словом муслим: «Людина, що сповідує іслам», мусульманин. [2]

То можна зробити висновок, що дана релігія через невеликий час може зайняти перше місце у рейтингу по сповідуванню релігій у світі. Так як на територіях країн у яких більшість громадян сповідують іслам діють норми мусульманського права. Через поширення даної релігії у нашій країні, слід розглянути загальні норми мусульманського права. Мусульманське право виникло в єдності із шаріатом, який становить найважливіший компонент ісламської релігії. Його можна вважати окремою складовою частиною релігії ісламу. [2]

Мусульманське право — це сукупність підтримуваних державою релігійних, моральних і правових норм, що склалися на основі ісламу в тлумаченні вченими-богословами і правознавцями. Воно формує більшість норм мусульманського права без безпосереднього зв'язку з релігійними вченнями, сприяє застосуванню юридичних норм не тільки мусульманськими судами, а й світськими судовими (світські суди) і правоохоронними (поліція) органами. Мусульманське право має релігійно-общинний принцип застосування. Воно діє насамперед у взаємостосунках мусульман, призначається для мусульманської общини, спрямоване на її консолідацію і розширення. Наприклад, шлюбно-сімейні норми мусульманського права поширюються виключно на мусульман і не використовуються іншими релігійними конфесіями. Відповідальність за недодержання посту під час рамадану стосується лише мусульман. Правда, наявність наведених фактів не виключає прагнення поширити норми мусульманського права і на немусульман (підкорення нормам мусульманського права немусульманки, яка вийшла заміж за мусульманина, та ін.). У складі мусульманського права виділяють дві групи взаємозалежних норм:

1) юридичні розпорядження Корану і суні — збірник юридично значущих переказів про вчинки, висловлення і мовчанку пророка Магомета;

2) норми, сформульовані мусульмансько-правовою доктриною на основі «раціональних» джерел – одностайної думки найавторитетніших правознавців

(«іджма»), умовиводи за аналогією («кмяс»). Основними нормами вважаються норми першої групи, особливо ті, що записані в Корані. [2]

Якщо відносити сучасну українську правову систему до відомих правових сімей, то можна зробити висновок, що вона є правовою системою перехідного типу, що лише тяжіє до романо-германської правової сім'ї, є своєрідним асоційованим членом цієї сім'ї. [3]

Романо-германський тип правової системи – це сукупність національних правових систем держав, що мають загальні риси, які проявляються в єдності закономірностей і тенденцій розвитку на основі давньоримського права і його пристосування (разом із канонічними і місцевими нормами-звичаями) до нових національних умов. Його характерними рисами є домінування нормативно-правового акта як форми (джерела) права, поділ системи права на дві підсистеми – публічну і приватну, диференціація і кодифікація галузей права. [2]

Характерні риси романо-германського типу правової системи:

1) цей тип правових систем виник і розвивався в *континентальній Європі*. Для країн цього регіону загальними були етапи розвитку суспільства – від варварського до громадянського, а також етапи розвитку держави – від патримоніальної монархії до конституційної держави. Крім того, всі соціальні та політичні системи континентальної Європи відчували сильний вплив римського соціального та правового порядку;

2) загальні джерела права романо-германського типу: *римське право*, яке було рецеповане всіма правовими системами континенту, починаючи з XI ст.; *звичаєве право* німецьких і слов'янських племен («варварські правди»). З римського права були сприйняті поділ права на приватне і публічне, конструкції більшості майнових і особистих прав і правовідносин (власність, шлюб, договір, заповіт);

3) чітка, струнка система джерел права, серед яких основною формою є *нормативно-правовий акт*. Уся решта форм права використовується тільки у випадках, обумовлених законом. Нормативно-правові акти, як правило,

побудовані за такою ієрархічною схемою: конституційні (органічні) закони – звичайні (поточні) закони – підзаконні акти.

Поширені кодифіковані нормативно-правові акти;

4) право є *чітко структурованим*, а саме: існує поділ на публічне і приватне, на галузі та інститути. Серед галузей права базовими вважаються конституційне, адміністративне, цивільне, кримінальне, а також цивільно-процесуальне і кримінально-процесуальне право;

5) юридична термінологія країн континентальної Європи *уніфікована* і в основному запозичується з римського права (контракт, віндикація, депозит, сервітут тощо);

6) провідна роль у правотворчості належить *законодавцю*, як правило, – представницькому органу державної влади;

7) панівна юридична доктрина – *доктрина верховенства закону*. По-перше, вона означає, що закон має вищу юридичну чинність і всі інші нормативно-правові акти мають бути приведені у відповідність із законом, а у разі суперечності закону будь-який акт може бути опротестований або скасований. По-друге, відповідно до доктрини верховенства закону правозастосовувач зобов'язаний діяти строго відповідно до закону, не створюючи при цьому нових правових норм;

8) матеріальне право робить *визначальний вплив* на розвиток процесуального права. Процесуальні галузі права розглядаються як утворення, що «обслуговують» норми матеріального права;

9) в процесі розробки нового законодавства і в підготовці юристів *чільне місце* належить *теоретичним побудовам*.

У цей час правові системи, що належать до романо-германського типу, запозичують деякі риси англо-американського права. Зокрема, підвищується роль процесуального права, ширше використовуються судова практика і юридичні прецеденти. [5]

Аналізуючи і дослідуючи розглянуті у моєму дослідженні правові сім'ї сучасності можна виділити основні критерії за якими можна розділити романо-германську правову систему та мусульманську правову систему.

Романо-германську правову систему характеризують такі ознаки, як одна ієрархічно побудована система джерел писаного права, домінуюче місце у якій займають нормативні акти (законодавство); головна роль формуванні права відводиться законодавцеві, що створює загальні юридичні правила поведінки, правозастосовник ж (суддя, адміністративні органи влади й т.п.) покликаний лише точно реалізовувати ці загальні норми у конкретних правозастосовних актах; писані конституції, які мають вищої юридичну чинність; високий рівень нормативних узагальнень досягається шляхом кодифікації нормативних актів; вагоме становище займають підзаконні нормативні акти (регламенти, циркуляри, інструкції, і т. буд.); розподіл системи права на публічне і приватне, і навіть на галузі; правової звичай і юридичний прецедент виступають допоміжних, додаткових джерел; першому місці перебувають не обов'язки, а прав людини і громадянина; особливе значення має тут юридична доктрина, розробила і котра розробляє в університетах основні засади побудови даної правової сім'ї.

Мусульманському праву притаманні такі ознаки: головний творець права – Бог, ніж суспільства, тому юридичні розпорядження дано назавжди і безповоротно, у яких потрібно вірити і дотримуватися; джерелом права є релігійно-традиційні норми і релігійні цінності, які у частковості в Корані, Сунне, Иджме і поширюються на мусульман; дуже тісне переплетення юридичних положень, із релігійними, філософськими і моральними постулатами, ні з місцевими звичаями, що утворюють у своїй сукупності єдині правил поведінки; відсутній розподіл права на приватне та публічне; нормативно-правові акти мають вторинне значення; судова практика в звичному значенні слова перестав бути джерелом права; багато в чому заснована ідеї обов'язків, а чи не правами людини (як це має місце у романо-німецької правової сім'ї).

Список використаних джерел:

1. Белокреницкий В.Я. Россия и исламский мир: динамика изменений демографического и политического потенциалов [Текст] / В. Я. Белокреницкий // Восток. – 2008. – № 3. – С. 95-110.
2. Скакун О.Ф. Теорія держави і права : Підручник / Пер. з рос. – Харків : Консум, 2004. – 656 с.
3. Порівняльне правознавство : Підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів / В.Д. Ткаченко, С.П. Погребняк, Д.В. Лук'янов ; За ред. В.Д. Ткаченка. – Х. : Право, 2003. – 274 с.
4. Крестовська Н.М., Матвеева Л.Г. Теорія держави і права : Елементарний курс. Видання друге. – Х. : ТОВ «Одіссей», 2008. – 432 с.

Григоренко В.О.,
курсант 1-го курсу факультету № 3
навчального взводу ПС-542
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

науковий керівник –
доцент кафедри філософії та політології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат філософських наук, доцент
Підлісний М.М.

ПОЛІТИЧНІ ОРІЄНТАЦІЇ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Молодь України нині знаходиться на етапі зміни ідейних моральних орієнтирів. Вона надто складно й досить повільно визначає свої позиції як у політичній так і в інших сферах життя.

Формування політичної культури на думку багатьох людей в Україні не може бути дієвим адже демократія ще не відзначається стабільністю

парламентський демократизм існує лише теоретично а вибори не відбивають істинної думки народу.

Політична культура – це історично і соціально зумовлений продукт політичної життєдіяльності людей їх політичної творчості який відбиває процес опанування суспільством націями класами іншими соціальними спільнотами та індивідами політичних відносин, а також розвиток їх власної сутності і діяльнісних здібностей як суб'єктів політичного життя.

Політична культура українського народу на сьогодні ще не є цілісною, бо відсутні окремі її компоненти, а багато з існуючих мають ще несформований характер.

Зараз ідейнополітична зрілість свідомості та культури молоді перебуває на суперечливому етапі становлення та утвердження нових політико ціннісних орієнтирів, переосмислення і переоцінки політичних ідеалів шляхів участі в громадсько-політичному житті вузу, міста, області, в розвитку місцевого самоврядування.

За даними опитування студентів і курсантів Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ (ДДУВС) переважна частина курсантів (44%) постійно цікавиться політичним життям країни і «скоріше так, ніж ні» цікавиться іще 40 % респондентів.

Формування політичної культури молоді це низка протиріч і постає питання про деполітизацію, деідеологізацію виховного впливу на молодь.

За даними опитування студентів ДДУВС в 2011 році більшість студентів приймають участь в голосуванні під час виборів – 48%, а під час опитування в 2015 році кількість студентів зменшилася до 20%. Це пов'язане з тим що молодь переконана що вибори сфальсифіковані.

Під час опитування в 2011 році на питання: «На что по Вашему мнению, в большей степени опирается украинская власть». Відповіли: «На традиции – 6,6 %, на рациональный смысл – 7 %, на личность политиков – 86,4 %». Але коли ми провели теж саме опитування і задали теж саме питання, то виявилось, що результати різні. «На традиции – 10,3 %, на рациональный смысл – 16,4 %,

на личність політиків – 69 %». Це пов'язане з тим, що молодь в Україні переглянула своє рішення у зв'язку з подіями в країні і почала більш лояльно відноситись до політиків.

Формування політичної культури молоді залежить від багатьох факторів поглиблення кризи, труднощі економічних перетворень у країні тощо, що впливає на характер і спрямованість цінностей соціально політичних орієнтацій молоді.

Політична культура української молоді на сьогодні ще не є цілісною, бо відсутні окремі її компоненти, а багато з існуючих мають ще несформований характер.

За даними опитування курсантів ДДУВС в 2011 році на питання: «Насколько, на Ваш взгляд украинская власть способствует интеграции общества» 45,2 % курсантів притримуються думки «практически не способствует». А вже в 2015 році цей відсоток зменшився до 29 %. Це пов'язано зі змінами в нашій країні і з тим, що молодь в Україні бачить вчинки наших політиків.

Загалом, нинішній рівень політичної свідомості української молоді є ще досить низьким, що негативно позначається і на рівні її політичної активності. Рівні політичної активності та свідомості не завжди збігаються. Молодь може бути політично пасивною не тому, що вона є політично несвідомою, а тому що не підтримує ту чи іншу форму політичного правління, той політичний курс, який не задовольняє її специфічні потреби та інтереси, але ця пасивність може вмиг змінитися політичною активністю, якщо з'явиться така політична сила, в якій молодь знайде відгук своїм інтересам.

Можна зробити висновки, що молодь є політично та соціально неактивною суспільною групою, але разом з тим молоде покоління достатньо чітко розуміє шляхи виходу на політичну арену, а також ресурси та якості які необхідні для цього.

Українська молодь як особлива суспільна група має достатньо велику кількість суб'єктивних та об'єктивних перешкод на шляху самовизначення в

політико-ідеологічній сфері, входження в соціально-світоглядну структуру суспільства. Визначення та подолання таких перешкод є передумовою залучення молоді до державотворчих процесів та як наслідок, “використання енергії, креативності, завзятості та позитивного настрою молодого покоління у справі розвитку демократичного суспільства та правової української держави.

Список використаних джерел:

1. Політична участь молоді сучасної України: психологічні чинники активізації : Монографія / За ред. Л.О. Кияшко. – К. : Міленіум, 2014. – 216 с.
2. Сидоркіна М.Ю. Соціально-психологічна модель процесу політичної само ідентифікації молоді. – Науковий вісник Микол. держ. ун-ту ім. В.О. Сухомлинського, 2013. – С. 283-288.
3. Остапенко І.В. Концентрувальні засади емпіричного дослідження владно-підвладної взаємодії в політичній картині світу студентської молоді // Актуальні проблеми соціології. Збірник наукових праць. – Вип. 21. – К. : Логос, 2013. – С. 168-177.
4. Краснякова А.О. Дослідження інтенцій само презентацій в політичному дискурсі // Психологічні перспективи – Випуск 24 – Луцьк : Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2014. – 364 с. – С. 161-171.

Косолапова Л.Е.,
курсант 3-го курсу факультету № 3
навчального взводу ПС-343
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

науковий керівник –
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук
Обушенко Н.М.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРИРОДИ ДЖЕРЕЛ ТРУДОВОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Поняття “джерело права” виникло понад 2 тис. років тому, коли давньоримський історик Тіт Лівій назвав Закони XII таблиць – *fons omnis publici privati que jus* – виток (джерелом) усього публічного і приватного права у тому значенні, що ці закони являли собою основу, на базі якої розвивалося і створювалося сучасне йому римське право [1, с.19].

Але як наукова проблема джерела права почали досліджуватися правознавцями лише в кінці XIX сторіччя. Зміст, який вкладався в цей термін, залежав від приналежності автора до тієї чи іншої юридичної школи. При цьому терміну "джерело права" було надано зовсім іншого значення порівняно з тим, в якому вживав його Тіт Лівій.

Спроби уточнити категорію „джерело права” були досить численними, що призвело до виникнення цілого спектру його визначень. Представники нормативістської школи права вбачали джерело права в абстрактній “основній нормі”, яка дає початок усьому праву.

Представники позитивістської школи права, зокрема Р. Ієрінг, вважали, що джерелом права є позитивне, писане державою право, яке забезпечується за допомогою державного примусу. На думку одного із засновників соціологічної школи права Г. Уеллса, джерелами права стали природні інстинкти людини.

Бельгійський вчений Є. Ніс вважав, що термін “джерело” слід розуміти в праві як спосіб його створення, формування [2, с. 8].

М. Коркунов розглядав джерела права як “форми об’єктивування юридичних норм, які слугують ознаками їх обов’язковості, а також як „засоби пізнання права” [3, с. 283]. М. Ренненкампф вважав, що під джерелами права варто розуміти „сили, основи, причини, які створюють право”. Такими джерелами, на його думку, є влада законодавця, „форми, в яких утворюється і діє право”, і „джерела пізнання права” [4, с. 51].

XX сторіччя також не дало однозначного розуміння поняття “джерело права”, навпаки – розширило коло точок зору щодо правової природи цієї категорії. Джерело права розглядається як форма закріплення (зовнішнього вираження) правових норм [5, с. 129]; як спосіб зовнішнього вияву правових норм, який засвідчує їх загальнообов’язковість [6, с. 169].

Більшість правників у загальнотеоретичній літературі поняття “джерело права” визначають двоїсто: у матеріальному, і у формально-юридичному смислах. Одним з перших у радянській літературі подібне розмежування проведено С.І. Вільнянським [7]. Перше поняття відповідає на запитання, звідкіля право бере початок, тобто йдеться про першоджерело, головний правоутворюючий чинник – система соціально-економічних відносин, яка постійно розвивається й відтворюється. Воно вказує на суспільні (насамперед економічні) умови, які впливають на зміст правових норм. Останні належить до надбудови, але в тій чи іншій мірі зумовлені економічним базисом.

Заслужують на увагу дослідження А. Калініна і С. Комарова, які виділяють кілька аспектів конкретизації поняття «форма (джерело) права»: а) у матеріальному значенні під формою (джерелом) права розуміються економічні, соціальні умови життя суспільства, які визначають державну владу і виступають правоутворюючою силою суспільства; б) в ідеологічному значенні – розуміється сукупність ідей, правова свідомість, концепції, політико-правові погляди тощо; в) форма (джерело) права як спосіб внутрішньої структуризації і закріплення правових велінь розглядається у вигляді внутрішньої форми права;

г) у формально-юридичному значенні форма (джерело) права це сукупність способів піднесення в закон волі політичних сил, які перебувають при владі, саме тут виділяють такі різновиди джерел, як юридичний прецедент, правовий звичай, нормативно-правовий акт і нормативний договір; д) форму (джерело) можна розглядати як джерело пізнання права (історичні пам'ятки права, дані археології і тощо) [8, с. 3].

З тієї же позиції підходить до категорії “джерела трудового права” В. Миронов, виділяючи два головних її аспекти – формальний і матеріальний (або реальний). При цьому під першим він розуміє весь масив нормативних правових актів, що регулюють трудові й пов'язані з ними відносини, яким компетентні органи надають відповідних форм. Із цієї причини розгляд джерел трудового права у формальному аспекті, на його думку, містить у собі характеристику змісту оформлених у певні форми приписів законодавства про працю. Про другий, матеріальний аспект джерел трудового права слід вести мову як про регулятор правовідносин, що входять до предмету даної галузі. Цей аспект, на думку вченого, припускає реалізацію виданих правотворчими органами норм, тобто джерела трудового права матеріалізуються у відносинах, що становлять предмет цієї галузі права. Матеріальний аспект передбачає висвітлення процесу їх реалізації, їх прояви в конкретних правовідносинах. Між формальним і матеріальним аспектами джерел трудового права, зауважує він, знаходиться процес реалізації вимог, що містяться в них. У зв'язку з викладеним всебічне дослідження джерел трудового права можливе лише при розгляді їх з боку названих аспектів [9, с. 45 – 49].

Джерела трудового права розглядали у своїх наукових дослідженнях багато українських вчених серед них П.Д. Пилипенко, В.П. Прокопенко, О.І. Процевський, Н.Б. Болотіна, але найкраще ця проблема, на нашу думку розглянута в монографії О.М. Ярошенко «Теоретичні та практичні проблеми джерел трудового права України».

Таким чином, представники науки трудового права оперують терміном “джерела трудового права”, маючи на увазі формальний і матеріальний

аспекти, як правило, сукупність нормативних правових актів (законодавство) і висвітлення процесу їх реалізації, їх прояви в конкретних правовідносинах. Формальні джерела права включають два елементи – спосіб вираження правових норм як правотворчу діяльність уповноважених суб'єктів і зовнішню форму вираження правових норм як результат такої діяльності.

Особливістю джерел трудового права, є те, що поряд з значною кількістю запозичених міжнародних правових актів (пакти, конвенції МОП, міжнародні договори) значне місце відіграють і локальні нормативно-правові акти (правила внутрішнього трудового розпорядку і, насамперед колективні трудові договори і трудові договори).

Підсумовуючи вищевикладене з огляду на розуміння поняття «джерел трудового права», а також на те, що трудове право, будучи частиною системи всього вітчизняного права, наділене його ознаками, вважаємо, що існують підстави для твердження, що джерела трудового права повинні мати аналогічну правову природу, як і джерела права в цілому. Коротко визначимо, що джерела трудового права слід розглядати у двох аспектах: у формальному та в матеріальному аспектах.

Список використаних джерел:

1. Підопригора О.А. Основи римського приватного права : Підручник для студ. юрид. вузів і фак. – К. : Вища школа, 1995. – 264 с.
2. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Ф. Джерела конституційного права України: поняття, види і система // Право України. – 2002. – № 3. – С. 8-15.
3. Коркунов Н.М. Лекции по общей теории права. 7-е издание. СПб. – 1907. – 112 с.
4. Ренненкампф Н.К. Юридическая энциклопедия. – К. : Высч.утв.Т-во печат.дела и торговля И.Н.Кушерева и К, в Москве, Киевск.отд., 1898. – 291 с.
5. Румянцев О.Г., Додонов В.Н. Юридический энциклопедический словарь. – М. : ИНФРА-М, 1996. – 384 с.

6. Юридический энциклопедический словарь / Гл. ред. Сухарев А.Я.; Редкол. Богуславский М.М. и др. – 2-е изд., доп. – М.: Советская энциклопедия, 1987. – 528 с.

7. Вильнянский С.И. К вопросу об источниках советского права // Пробл. соц. права. –1939. – № 4-5. – С. 63-65.

8. Калинин А.Ю., Комаров С.А. Форма (источник) права как категория в теории государства и права // Правоведение. – 2000. – № 6. – С. 3-10.

9. Миронов В.И. Источники трудового права Российской Федерации: теория и практика : Дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.05. – М., 1998. – 344 с.

Назарчук Ю.В., Штаненко О.О.,
курсанти 1-го курсу факультету № 3
навчального взводу ПС-541
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

науковий керівник –
доцент кафедри філософії та політології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат філософських наук, доцент
Підлісний М.М.

ЦЕННОСТНЫЕ ОРИЕНТАЦИИ СОВРЕМЕННОЙ МОЛОДЁЖИ

Целью этого исследования является сопоставления мнений студентов 2011 года и курсантов 2015 года, найти их различие во взглядах на Будущее страны, их шкалу патриотизма и положение в обществе.

Системный кризис в современной Украине ведет к преобразованию всех подсистем общества. В условиях социальной трансформации современного украинского общества, реформы системы образования и воспитания, традиционных институтов социализации и механизмов социо-культурной преемственности. Усложняется процесс адаптации молодёжи, поиска ею

социально приемлемых и оптимальных форм поведения, самореализации и самоутверждения. Возникают новые проблемы с формированием гражданской культуры молодёжи в нашей стране.

Приоритетами государственных интересов и всего общества в отношении молодёжи еще не стали воспитания и формирования гражданина, патриота, труженика, активного участника в жизни общества, реализующего свои знания, умения, способности для превращения Украины развитой страны в мире.

Состояние неустойчивости, переходности, кризистности, общественного развития меняют формы и механизмы формирования гражданской культуры молодых людей, обуславливает необходимость изучения ее особенностей, факторов, противоречий, требующих своего разрешения на основе социологических исследованиях.

Изучение гражданской культуры молодёжи важно, прежде всего, именно в социологической точке зрения. В работах отечественных и зарубежных ученых просматривается гражданская культура в целом как особый социальный феномен, также изучается гражданская культура различных социальных групп молодёжи с использованием различных теоретико-методологических подходов. Однако работ, посвящённых социологическому изучению гражданской культуры молодёжи, на современном этапе реформирования страны явно недостаточно.

Процентная соотносительность ответов за 2011 и 2015 года на вопрос «Изменились ли Ваши ценностные ориентации за время обучения в вузе?» показала, что особо больших изменений не произошло во мнениях, но это не так... По дальнейшему процессу выделились анализы о том, что во многом изменились ценностные ориентации за время обучения в вузе и, на наш взгляд, в лучшую сторону.

Эмпирические данные, полученные в ходе сравнительного исследования, позволяют сделать вывод:

1) Молодежь стала, по сравнению с 2011 годом, больше полагаться на свои силы, совместные усилия украинцев, меньше возлагать ответственность за

страну на правительство, полагаться на Бога и Науку. По нашему мнению, это было вызвано событиями на Донбассе, Майданом, Крымом, научными прогрессами, развитием технологий, успешным обучением молодежи и соответственно воспитание родителей.

2) Возрос процент считающих себя патриотами среди молодежи (2011 – 54,4 %, 2015 – 64,9 %). Вызван этот факт масштабным распространением патриотических мотивов среди населения, в том числе и молодежи (используя средства массовой информации).

3) «Выбрали бы вы Украину своей Родиной, если бы имели возможность выбора?» Да, без сомнения! (2011 – 29,4 %, 2015 – 54,6 %) процент взрос вдвое, что явно указывает на факт патриотического взлёта среди курсантов! «Молодёжь гордится тем, что является украинцем» (2011 – 37,3 %, 2015 – 59,7 %).

4) Материальное положение в семье молодёжи повысилось за эти годы «Имеем возможность приобрести что хотим» (2011 – 8,3 %, 2015 – 22,6 %). «Ведь родители нам покупают все, что мы хотим» факт в том, что у молодёжи большой процент зависимости от родителей, дети не нуждаются ни в чем, финансы их не интересуют, они материально обеспечены...

5) Повысился уровень разведенных среди молодёжи. Когда молодая семья находится в материальной зависимости от родителей, то нередко такое положение приводит к напряженности взаимоотношений. Со временем нарастает чувство общего неудовлетворения от брака, нарушаются сексуальные отношения, таятся обиды и нерешенные проблемы. В конечном итоге, такая ситуация может приводить к серьезным конфликтам и психологическим нарушениям. В какой-то момент супруги просто перестают понимать друг друга, и дело заканчивается разводом.

Подытожив это исследование, можно сказать о том, что молодёжь меняет свои ценностные ориентации в зависимости от событий в своей стране, личного окружения, а так же обучения в вузе.

Список використаних джерел:

1. Романенко М.В. Роль начальницького складу у формуванні морально-правової та психологічної стійкості курсантів і слухачів ВНЗ МВС України / М.В. Романенко // Право і безпека: Юриспруденція. Економіка. Техніка. Психологія. Соціологія. – Харків, 2012. – № 5 (47). – С. 247-251.
2. Теслик Н.М. Вплив навчальної мотивації на розвиток професійної правосвідомості курсантів-правозахисників ВНЗ МВС України / Н.М. Теслик // Право і безпека: Юриспруденція. Економіка. Техніка. Психологія. Соціологія. – Харків, 2012. – № 4 – С. 347-352.
3. Кузнецов О.І., Ком'яга А.В. Вплив рівня фізичної підготовки курсантів на їх психоемоційну стійкість до екстремальних ситуацій / О.І. Кузнецов, А.В. Ком'яга // Роль та місце ОВС у розбудові демократичної правової держави : Матеріали 4 міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 24 лютого 2012 р.). – Одеса, 2012. – Ч. 1. – С. 151-160.
4. Симоненко Г.В. Моральне виховання майбутніх правоохоронців щодо захисту суспільної моралі в Україні / Г.В. Симоненко // Підготовка працівників міліції (поліції) : державні та міжнародні стандарти: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Донецьк, 28 квітня 2011 р.). – Донецьк, 2011. – С. 196-197.
5. Серебряк В.В. Духовно-моральне виховання курсантів ВНЗ МВС України / В.В. Серебряк // Національні інтереси та проблеми забезпечення безпеки України: матеріали всеукр. наук. конф. (м. Кіровоград, 18-19 листопада 2010 р.). – Кіровоград, 2010. – С. 143-145.
6. Шабанова Л.В. Формування мотивації до професійної діяльності в процесі самореалізації курсантів ВНЗ МВС України / Л.В. Шабанова // Правова держава: історія, сучасність та перспективи формування в Україні : Матеріали всеукр. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 23 квітня 2011 р.). – Запоріжжя, 2011. – В 2-х ч. Ч-1. – С. 241-242.
7. Кожушко М.В. Завдання та функції виховної роботи щодо формування професійної етики курсантів та слухачів ВНЗ МВС України / М.В. Кожушко //

Право і безпека: Юриспруденція. Економіка. Техніка. Психологія. Соціологія. – Харків, 2011. – № 1. – С. 89-93.

8. Ряшко В.І. Національно-патріотичне виховання курсантів і студентів ВНЗ МВС у процесі викладання соціально-гуманітарних наук / В.І. Ряшко // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. – Львів, 2011. – Вип. 1. – С. 181-191.

9. Кожушко М.В. Особливості морально-правового виховання курсантів та слухачів ВНЗ МВС України / М.В. Кожушко // Вісник Харківського Національного університету внутрішніх справ. – Харків, 2011. – Вип. 1 (52). – С. 36-43.

10. Херсонский Б.Ю. Клиническая психодиагностика мышления». – 2014. – 287 с.

11. Ратанова Т.А., Шляхта Н.Ф. Психодиагностические методы изучения личности : Учебное пособие. – 6-е изд., доп. – 2013. – 351 с.

12. Белиак Л. Учебные исследования по эмпирической социологии.

13. Тещенко Ж.Т., Цветкова Г.А. Социология труда. Учебник для вузов. – М. : Центр социального прогнозирования и маркетинга, 2012. – 464 с.

Скорик Т.М., Умеренков О.О.,
курсанти 1-го курсу факультету № 3
навчального взводу ПС-544
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

науковий керівник –
доцент кафедри філософії та політології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат філософських наук, доцент
Підлісний М.М.

ПРОБЛЕМА ВІЛЬНОГО ЧАСУ МОЛОДІ

Ціллю даного дослідження являється зіставлення та аналіз думок студентів 2011 року та курсантів 2015 року, знайти їх розбіжності у поглядах на спосіб проведення вільного часу та їхнє відношення до вільного часу.

Студентство характеризується певними соціальними і психологічними відмінностями, які дають змогу виділити його в особливу соціальну групу. Ці відмінності випливають із особливостей соціального становища, реальних моментів життя і навчання. До того ж молодь у цьому віці має свої психологічні особливості: інтенсивне формування самосвідомості, соціальної самооцінки, власної точки зору, установок, цінностей, осмислення явищ суспільного життя. Поступово формується соціальна позиція щодо себе, своєї поведінки та поведінки інших, планів на майбутнє тощо.

Однак певній частині молоді бракує психічних якостей зрілої особи – самостійності, критичності, відповідальності, далекоглядності, що пов'язано з малим соціальним досвідом. Усе це виявляється в конкретній поведінці, в тому числі й щодо проведення вільного часу.

Нині використання вільного часу молоддю впливає як на їхнє майбутнє, так й на майбутнє наступних поколінь; впливає на розвиток країни загалом. У зв'язку з цим необхідна поглиблена інформацію про засобах

організації вільного часу, і навіть можливості та бажаннях молоді, що необхідно для оптимального досягнення результату дослідження.

Обґрунтування актуальності: Нині проблема використання вільного часу молоді є дуже актуальною. Бо існують багато чинників, які впливають на використання вільного часу молоді, але й є дуже мало вирішень їх. Виявивши мотиви, можна виробити ефективні прийоми, що потенційно можуть посприяти тому, щоб сили молоді були направлені на правильне русло.

Отримані емпіричні дані, що стали відомі в ході зрівняльного дослідження дозволяють зробити висновки:

Вивчаючи дані отримані у 2011 році та дані отримані у 2015 ми бачимо, що певною мірою змінилася самосвідомість молоді. Якщо у 2011 році на питання :

1) «Чим би ви хотіли займатися у вільний час?» 45% респондентів відповіло зароблянням грошей, то у 2015 цей відсоток упав до 18%;

2) також у порівнянні з 2011 впав показник молоді, що хотіла б у вільний час спілкуватися з близькими та друзями з 81% до 61%;

3) ще став менший показник молоді яка хотіла б приділяти вільний час прогулянкам з майже 50% до 27%;

4) майже не змінилося відношення молоді до таких питань як:

4.1. «Отримання додаткової спеціальності» (10% та 9%);

4.2. «Азартні ігри» (8,8% і 7,7%);

4.3. «Читанням газет» (12,7% і 12,3%);

4.4. «Відвідуванням заходів у клубах по інтересам» (9,2% та 9,1%);

5) у порівнянні з 2011 році у 2015 знизився відсоток молоді, що хотіла б у вільний час займатися домашніми справами з 68% до 45%;

6) також дуже радує той факт, що відсоток молодих людей, які б хотіли просто нічого не робити знизився з майже 50% до 27%;

7) ще радує той факт, що молоде покоління стало приділяти менше уваги комп'ютерним іграм з 28% до 23%;

8) Тепер хотілося б привести приклади, на мою думку, надзвичайно позитивних змін у суспільстві, які не можуть не радувати: наприклад, відсоток молоді, яка займається спортом у вільний час зріс, можна сказати злетів з 35% до 70%...!

У пріоритеті у найближчому майбутньому нас чекає надзвичайно здорова нація.

9) ще яскравим прикладом змін у свідомості молоді є такий приклад, відвідування клубів та дискотек упало з 30% до 13%;

10) Молодь стала більше цікавитися культурою, про це свідчать дані, отримані внаслідок даного соціологічного дослідження.

Відвідування театрів та виставок збільшилося з 20% до 25%, а у другому випадку з 8% до 23%.

Читанням літератури з 7% до 27%;

Висновки: Вивчаючи особливості організації молоддю свого вільного часу й аналізуючи спосіб його проведення, ми зробимо висновки, що у способі проведення вільного часу молоді люди, змінилися у порівнянні з 2011 роком.

Отже, зважаючи на перерву у 4 роки між цими двома дослідженнями, простежується орієнтація молоді на приділенні значної уваги фізичній культурі та спорту, росту естетичних та моральних рис молодого покоління, і якщо цей процес розвитку буде продовжуватися, то у найближчому майбутньому наша нація та наше українське суспільство може розраховувати на благополуччя та процвітання. Бо саме у майбутніх представниках нашого суспільства залежить процвітання нашої нації!

Список використаних джерел:

1. Соціологія молоді / Під ред. В.Н. Кузнецова. – М. : Гардарики, 2012.
2. Велика Електронна Енциклопедія Кирила і Мефодія, 2015.
3. Соціологія: загальний курс : Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: subject.com.ua/sociology/picha/42.html.
4. Теремко С. Соціологія. – К. : Лібра, 2001. – 320 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://readbookz.com/book/138/3941.html>.
5. Бочелюк В.Й., Бочелюк В.В. Дозвіллєзнавство : Навчальний посібник. - К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 208 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: tourlib.net/books_ukr/bocheluk33.htm.
6. Духовно-моральне виховання курсантів ВНЗ МВС України / В.В.Серебняк // Національні інтереси та проблеми забезпечення безпеки України : Наук. конф.(м. Кіровоград,18-19 листопада 2010 р.). – Кіровоград, 2010. – С. 89-95.
7. Ряшко В.І. Особливості морально-правового виховування курсантів у процесі соціально-гуманітарних наук // Науковий вісник ЛДУВС. Серія соціальна. – Львів, 2012.
8. Злобіна О.Г. Дозвілля молоді України та Росії активно переноситься в Інтернет-мережу. – 2010. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://2008.dif.org.ua/ua/analit/rkjej>.
9. Завтонов О. Молодь має, чим займатися у вільний час. Гагета «Флот України». – № 41 від 25.05.2009 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://fleet.sebastopol.ua/articles/MOLOD_MAE__ChIM_ZAYMATISYa_U_VILNIY_ChAS.
10. Як проводять вільний час українські студенти : Новини УНІАН (25.07.2011). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: health.unian.ua.

ЗМІСТ

Кузьменко В.В.

Дидактические основоположения в системе Платона.3

Обушенко Н.М.

*Формальний і матеріальний аспекти, як невід’ємні складові джерел
трудового права.7*

Руколянська Н.В.

*Культура фахового мовлення як складова професійної діяльності
юриста.12*

Дробот А.В.

*Світовий досвід подолання безробіття як складова до покращення
соціального і економічного становлення України.....17*

Анісімов Д.О.

*Влияние иностранного языка на сознание в творчестве
Ф.М. Достоевского.22*

Зенченко Г.О.

Мораль як підґрунтя сучасної політики.27

Зубачов Є.В.

*Сутність розмежування понять право та мораль як важелів регуляції
суспільства в історичному контексті та сьогодні.31*

Костенко К.А.

Цінності та їх класифікація в аксіосфері людини.36

Лелюх О.О.

Філософія права в Україні.42

Пономаренко Р.В.

Порівняння романо-германської правової сім'ї з мусульманським правом.46

Григоренко В.О.

Політичні орієнтації сучасної української молоді.51

Косолапова Л.Е.

Загальна характеристика природи джерел трудового права України.55

Назарчук Ю.В., Штаненко О.О.

Ценностные ориентации современной молодёжи.59

Скорик Т.М., Умеренков О.О.

Проблема вільного часу молоді.64

